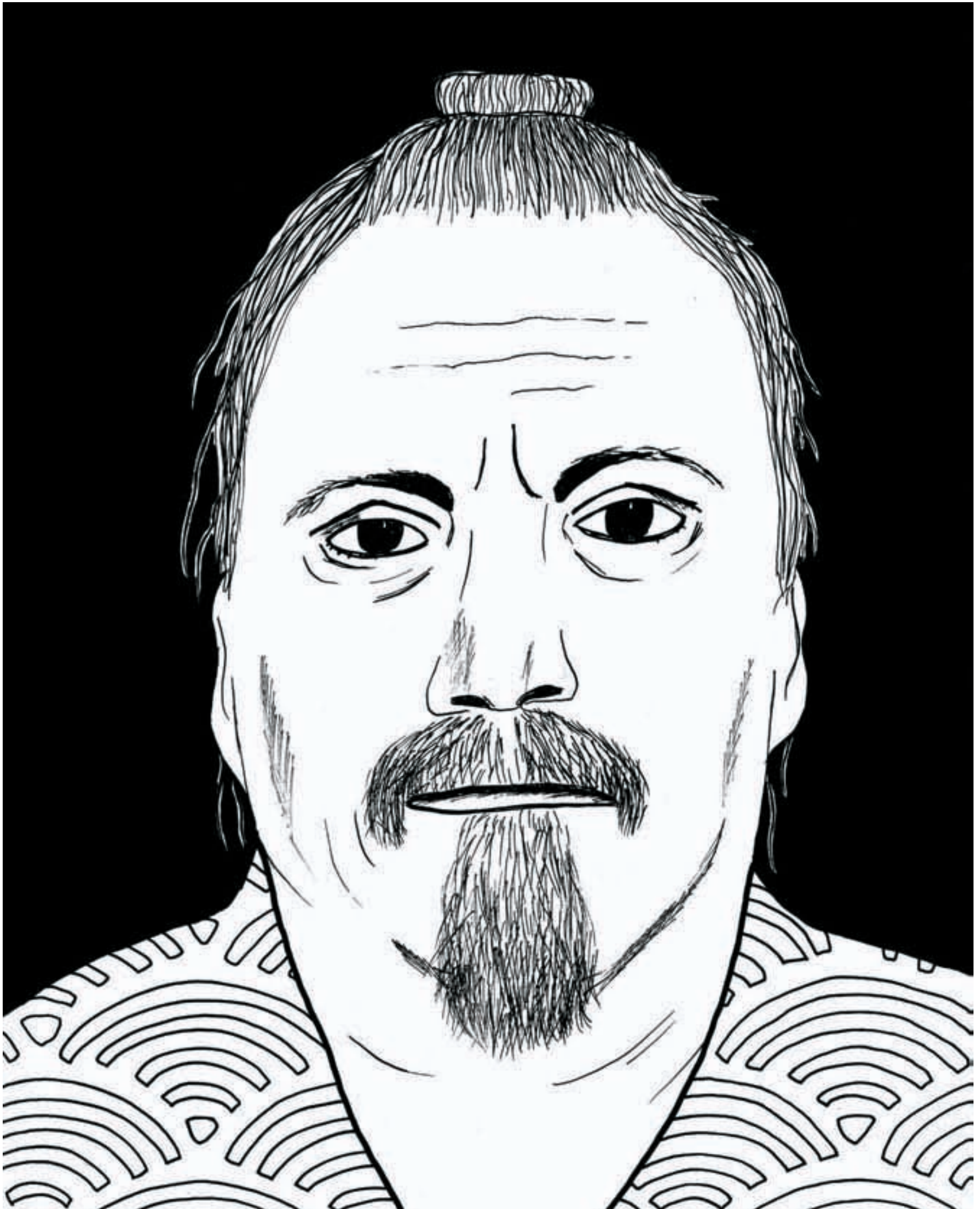

I sitt hemland har han gripits och torterats på grund av sin konst. Den iranske konstnären Mehran Galledarizadeh ska utvisas från Sverige. Migrationsverket anser inte att det föreligger en hotbild mot honom – trots att alltför kulturskapare ... s.14

Dror Feiler växte upp på den kommunistiska kibbutzen Yad Hanna på gränsen mot Västbanken. Som treåring lärde han sig sina första slagord: »Vad som är bra för Israels arbetare, är bra för Israel«. Men han kunde inte riktigt tala rent så ... s.20

Vi gör olika saker i och med konsten, men konsten är hela tiden något mer, den går hela tiden utöver sig själv och är alltid närvarande på fler sätt än vi kan identifiera och förklara. Konsten är, i sina olika former och uttryck, ... s.26

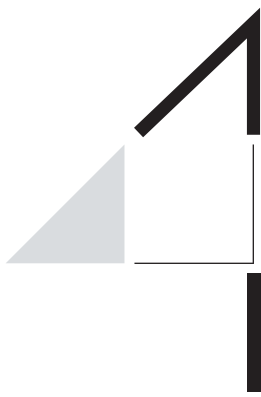
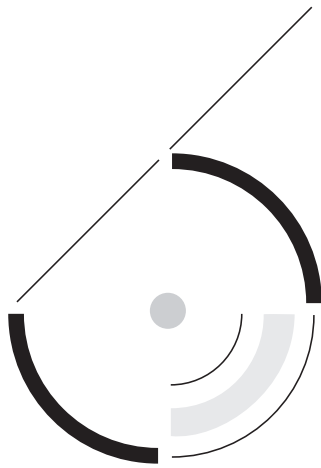
–Park Lewinsky, tack! Taxichauffören tittar skeptiskt på mig i backspegl. –Park Lewinsky? I södra Tel Aviv? Är ni säkra på att ni vill dit? Det är inget trevligt ställe. Vi förklarar att vi ska se ett konstprojekt och samtidigt som han ... s.30

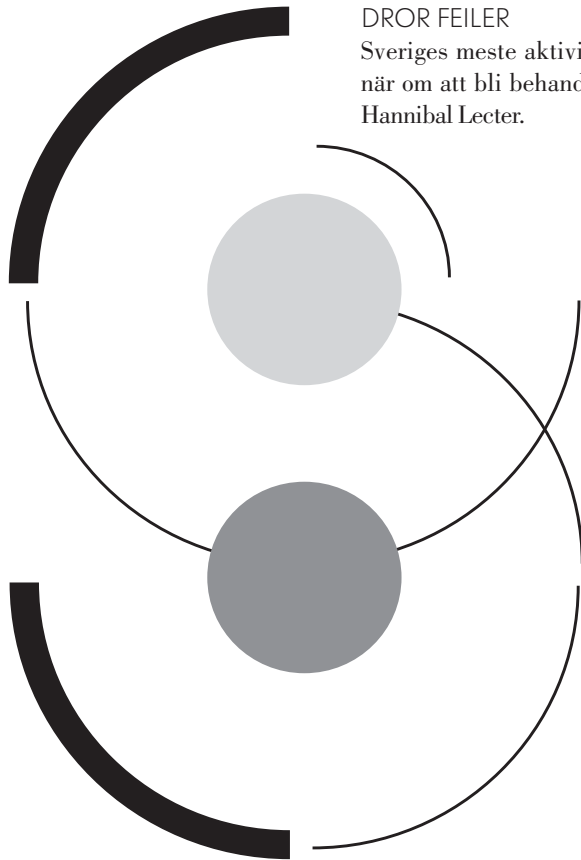
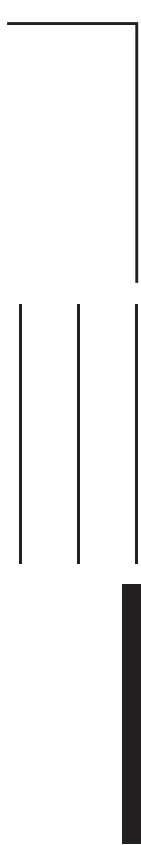
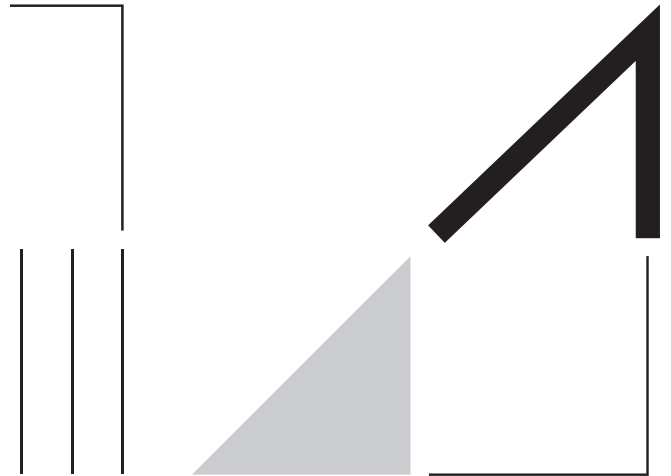

LEDARE
Olja är fetare än kulturbudgetar.

NYHETER
Strypta kulturbistånd –
smutsiga stålar.

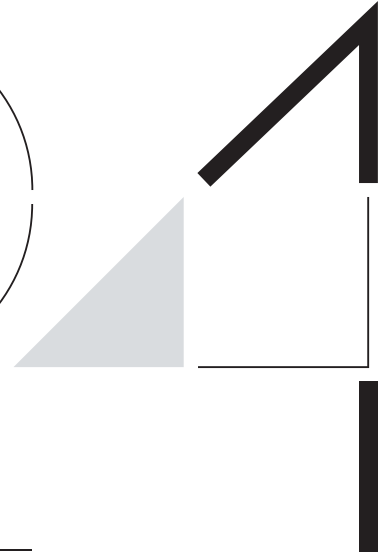
DEBATT
Digitalisera offentliga upphandlingar!

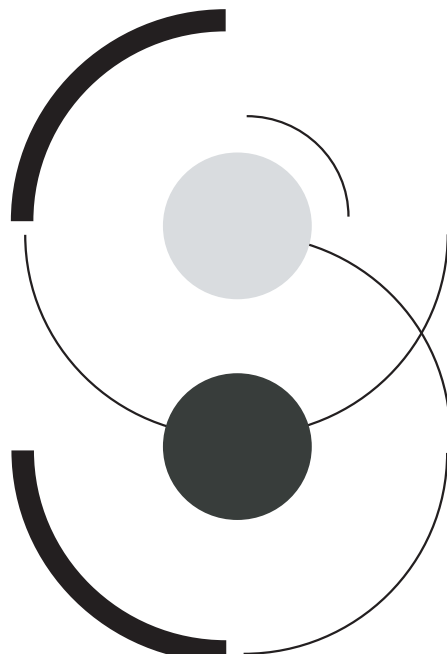
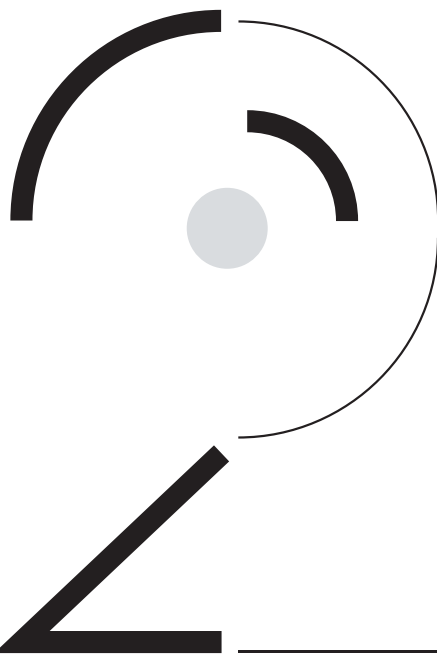
DROR FEILER
Sveriges meste aktivistkonst-
när om att bli behandlad som
Hannibal Lecter.

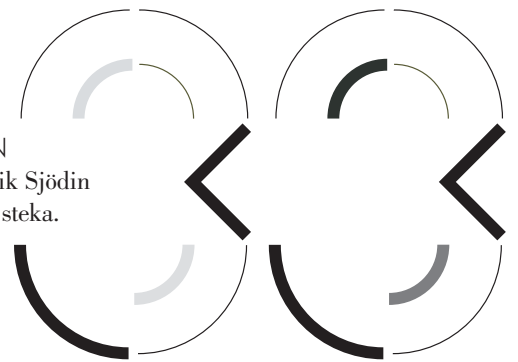
FALLET MEHRAN
Han har fängslats, torterats och förbjudits att
måla i Iran. Varför utvisas ändå Mehran från
Sverige?

I BEGYNNELSEN VAR ORDET
Nina Bondesson värjer sig mot textens dominans.

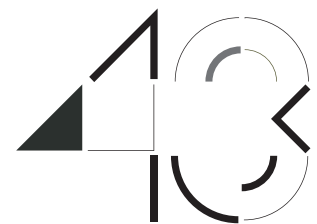
STEKPANNAN
Konstnären Erik Sjödin
kan konsten att steka.

KONSTEN ATT RIVA EN MUR
Konstnärer medlar i Israel–Palestina-konflikten.

MEDLEMSSIDOR KRO/KIF

MEDLEMSSIDOR BUS

TVÄTTA BYKEN

DROR

FOTO: ERIKA SVENSSON

KONSTNÄREN NUMMER ETT 2012

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: ANDERS RYDELL

FORM OCH KONSTNÄRLIG LEDNING: NILLESVENSSON

REDAKTIONSCHEF: ANTON GUSTAVSSON

MEDARBETARE I DETTA NUMMER: HEDVIG ANDERSSON, LARS BERGE,

NINA BONDESSON, MICHAELA MÖLLER, BERLIN RAGNA, SANNA

SAMUELSSON, ERIK WÄHLSTRÖM, PONTUS LUNDKVIST, ERIKA SVENSSON

OMSLAG: DROR FEILER, PORTRÄTTERAD AV ÅSA GRENNVALL

KONSTNÄREN GÖRS AVEGG PUBLISHING PÅ UPPDRAG AV KRO/KIF

REDAKTIONEN: STORA NYGATAN 7, 111 17 STOCKHOLM

EMAIL: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

KRO/KIF: ÅRSTAANGSVÄGEN 5B, 117 43 STOCKHOLM

KRO/KIF TEL: 08 54542080

KRO/KIF EMAIL: KRO@KRO.SE, KIF@KIF.SE

TRYCK: TRYDELLS TRYCKERI AB

PRENUMERATION HELÅR 275 KR: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

 UPPLAGA 8000 EX

TIDNINGEN KONSTNÄREN GES UT AV AB SVENSK KONSTNÄRSSERVICE.

ANNONSER:

LUDWIG LOF LUDWIG@ANNONSHUSET.SE 08-662 75 09

HANS FLYGARE HANS@ANNONSHUSET.SE 08-662 75 03

 UPPLAGA 8000 EX

TIDNINGEN KONSTNÄREN GES UT AV AB SVENSK KONSTNÄRSSERVICE.

KIF Sveriges Konsthantverkare
& Industriformgivare

Konstnärernas Riksorganisation

The Swedish Artists' National Organization

»FÖR LUNDIN BALANSERAR oljekällor och oljemålningar varandra på ett utmärkt sätt då de senare aldrig sinar«, sade Bukowskis dåvarande ordförande Karl Gustavsson 2007 när ägarfamiljen krängde auktionshuset till Lundin Petroleum för 300 miljoner kronor.

Ingen i konstvärlden tycktes reagera, vilket är symptomatiskt.

Den kontrovers som har rasat med anledning av att Lundin Petroleum indirekt finansierat utställningen *Abstract possible* (som gjorts i samarbete mellan Bukowskis och Tensta konsthall) är tyvärr inte en följd av att konstvärlden har börjat rannsaka sig själv. Den här gången har det bara varit omöjligt att titta åt andra hållet. Att ett företag som är anklagat för folkmord och massfördrivning minglar med konstetablissemangen hör dessvärre inte till undantagen.

Det finns inget annat kulturområde som handskas så mycket med smutsiga pengar som konsten. Att miljardtals dollar från handel med olja, vapen, droger och ekonomisk brottslighet varje år flyter in på konstområdet sker med många galleristers, konsthallschefer, curatorers och konstnärers goda samvete. Det finns nämligen en långtgående tradition av att inte fråga vart pengarna kommer ifrån. Att köpa konst tillhör de allra mest sofistikerade sätten att tvätta pengar på, både olagliga och framför allt omoraliska.

Det Tensta Konsthall-Lundin-skandalen pekar på är dock en mer oroande utveckling än gallerister med rymligt samvete – nämligen att skitiga pengar även har flutit in i den offentliga konsten.

Efter Deepwater Horizon-läckan 2010 uppmärksammades det i Storbritannien att flera av landets stora kulturinstitutioner sponsrades av BP, däribland Tate Modern, National Gallery och Royal Opera House. Protesterna blev högljudda då det visade sig att Tate stöttats av oljejätten under två decennier, och en rad organisationer som Art Not Oil och Liberate Tate samlade in tusentals underskrifter mot samarbetet.

BP-fallet har fått den brittiska kulturvärlden att hårdare granska sponsorssamarbeten. Senast i december hoppade två poeter av det prestigefulla TS Eliot-priset då det visade sig att finansieringen kom från investmentbolaget Aurum Funds, som bland annat handlar med hedgefonder. Samarbetet illustrerar ett av grundproblemen, The Poetry Book Society som delar ut priset fick häromåret sitt stöd från British Arts Council indraget. Det var med denna anledning man vände sig till Aurum.

Sponsorspengar har alltmer fått fylla hålen i den offentliga finansieringen. Många stora svenska institutioner är idag beroende av dessa pengar.

Att Moderna Museet har fingrarna djupt i finansvärldens syltburk har knappt uppmärksammats i Sverige. Få har skrivit om att museet har sponsrats av den havererade HQ-bank, där flera chefer delgivits misstanke om grovt svindleri, grovt bokföringsbrott och grovt trolöshet mot huvudman.

Det har därför blivit extra viktigt att samarbeten som dessa granskas. Det är dags att konstvärlden tvättar sin smutsiga byk.

ANDERS RYDELL

CHEFREDAKTÖR

DIGITALISERA UPPHANDLING AV OFFENTLIG KONST

SVERIGE HAR ETT AMBITIÖST program för att placera bildkonst på offentliga platser. Av de omkring 30 miljarder som varje år satsas på offentliga investeringar går en procent till konstnärlig utsmyckning, 300 miljoner kronor. Staten, landstingen och kommunerna är offentliga beställare men även privata fastighetsägare. Traditionellt har upphandlingar varit slutna processer där uppdragsgivarna direkt kontaktat konstnärer. Idag ska upphandlingar, enligt svensk lag och EU-direktiv, ske efter principer om likabehandling, proportionalitet och öppenhet (förutsägbarhet och transparens).

Målsättningen med regleringen är att optimera användningen av offentliga resurser. Öppenhetsprincipen innebär att man informerar offentligt om upphandlingen, att de som deltagit i anbudsförandet informeras om resultaten och att de handlingar som gäller upphandlingen i princip är offentliga. Konstsektorn har tyvärr varit sen med att ta till sig detta och forma ett nytt system i linje med lagstiftningen.

ETT NYTT FÖRHÅLLNINGSSÄTT TILL offentlig upphandling väcker en rad frågor: Var ska uppdragen annonseras så att de är lätta att hitta? Hur gör man processen administrativt smidig för alla parter? Vem får ansöka? Vad är likabehandling? Är det möjligt att prioritera lokala konstnärer? Blir det några få Stockholmskonstnärer som får alla uppdrag över hela landet?

Det finns internationella system som här borde stå som förebild för ett svenskt. Min egen erfarenhet kommer från USA, där jag varit verksam som konstnär under en längre tid.

Få saker är standardiserade i USA, men för upphandling av offentlig konst är det förvånansvärt enhetligt. Ett antal delstater har gått samman och utvecklat ett digitalt system som både styr upp och ger flexibilitet. Mot en avgift får uppdragsgivaren tillgång till systemet, medan det är gratis för konstnärerna. Det finns tre ingångar med olika inloggningsförfaranden; en för uppdragsgivaren, en för konstnären och en för jurymedlemmar som ska

göra bedömningen. Uppdragsgivaren lägger upp sitt material, konstnärerna ser annonsen och svarar digitalt. Jurymedlemmarna kan se materialet, rangordna förslagen och när bedömningen är klar e-mailas resultatet till konstnärerna – allt inom samma digitala system.

Möjligheten att samla många annonser på en sajt ger överblick och möjlighet att bättre välja vilka ansökningar man vill göra som konstnär. Det i sin tur minskar mängden ansökningar till varje uppdrag. Material som konstnärerna laddar upp har ett enhetligt digitalt format och kan därför bedömas likvärdigt. Enhetligheten underlättar för alla parter.

Flera större uppdragsgivare i Sverige överväger att bygga egna lösningar. Att utveckla ett väl fungerande system är kostsamt och kräver uppdateringar. Om detta arbete kan samlas till ett ställe kan ett bättre system utformas, samtidigt som resurser sparas. En gemensam hemsida, öppen för alla, gör att även små aktörer kan bli delaktiga och bidra.

JAG HAR TAGIT INITIATIVET att starta www.konstservice.se, en öppen marknadsplats för upphandling av konst. Min avsikt är att i samarbete skapa ett system efter amerikansk förebild. En sådan plats skapar möjligheter för KRO att i samarbete med andra parter utveckla riktlinjer för hur processen ska gå till, samt att samla in statistik och följa upp. En samlingsplats ger förutsättningar för ett kontinuerligt samtal om hur konst bäst kan handlas för att värna dess särart.

Med öppen upphandling ändras konstnärsrollen från att ha varit passiv mottagare till att bli aktiv aktör på samma sätt som andra producenter i samhället. Min erfarenhet från USA är att det är positivt för konstnärskåren därför att det fördjupar konstnärens delaktighet i samhällsbygget.

RAGNA BERLIN
BILDKONSTNÄR, NEW YORK.

Dalslands konstmuseum Utställningar 24/3–13/5

Margit Brundin

ÖVRE HALLEN:
Aja Eriksson måleri

NEDRE HALLEN:

NATUR

Sara Pihlström, Eszter Imre, Oscar Gard Montán, Ida-Lovisa Rudolfsson, Jenny Klemming, Jennie McMillen, Kajsa Sognell, Elisabeth Billander och Margit Brundin

GALLERIET:

Håkan Ludwigson fotografi

Aja Eriksson

VI ÄR ETT REGIONALT
**KONST
FÄSTE**
KONSTFÄSTEN

Öppet: ons-sön kl 11-17
Upperud 464 40 Åsensbruk
Tel: 0530-300 98
www.dalslandskonstmuseum.se

**Dalslands
konstmuseum**

Fri entré

konstnärernas

CENTRAL KÖP

Konstnärsmaterial av högsta kvalitet
till låga priser sedan 1962

Vi fyller 50 år!

Det firar vi med extra många
erbjudanden och evenemang!

www.konstnarernas.se

Alla är välkomna att handla i vår kooperativa butik.
Medlemmar och konststuderande har 10% rabatt.

Butik Fiskargatan 1, Stockholm Tel 08-643 42 03

Öppet må-fre kl 10-18 samt lö kl 11-15

NORRBOTTENSALONG 2012

VÄLKOMMEN ATT ANSÖKA TILL EN JURYBEDÖMD NORRBOTTENS-
SALONG SOM VISAS HÖSTEN 2012 PÅ NORRBOTTENS MUSEUM
& I KONSTHALLEN, KULTURENS HUS, LULEÅ.

INBJUDNA ATT ANSÖKA ÄR PERSONER FÖDDA ELLER BOENDE I NORRBOTTEN
SAMT DE SOM ANSER SIG VARA NORRBOTTNINGAR I "SJÄL & HJÄRTA",
NÅGOT SOM SKA MOTIVERAS I ANSÖKAN.

TEMAT ÄR FRITT OCH MAN KAN ANSÖKA MED MAX 3 VERK SOM INTE VISATS
OFFENTLIGT TIDIGARE. ANSÖKAN SKA VARA INNE SENAST 23 APRIL 2012.

ANSÖKAN SKER MED DET FORMULÄR SOM FINNS ATT LADDA NER PÅ
NORRBOTTENS MUSEUMS & KONSTHALLENS RESPEKTIVE HEMSIDOR.

WWW.NORRBOTTENSMUSEUM.SE | WWW.KULTURENSHUS.COM/KONSTHALLEN

KULTURENS HUS
NORRA HAMN • LULEÅ

Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Kadmium är en giftig tungmetall
som finns i vissa konstnärsfärger
(olja-, akvarell- och akrylfärg).

Du kan bidra till en bättre miljö
genom att välja att måla med
kadmiumfria färger och ta hand
om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du
målar miljöanpassat finns på
www.kappala.se

KÄPPALA

För renare sjöar och skärgård

POLITIKERSTYRE ELLER INTE?

SKA POLITIKER BESTÄMMA VILKEN

KONST SOM FÅR STÖD? JAVISST,

SÄGER MILJÖPARTIET I STOCKHOLM.

KULTURBORGARRÅDET GÅR I TAKET.

Debatten kring Stockholms nya system för kultur- stöd fortsätter att riva upp känslor. Omstöpnin- gen av kulturbudgeten på omkring 180 miljoner kronor blev hett omdiskuterad när den presenterades förra året. Nya strider väntar sannolikt när medlen för första gången ska fördelas. Under tiden har en annan aspekt seglat upp som stridsämne: frågan om hur referens- grupperna ska sättas samman.

Referensgrupperna består idag av 10 till 15 experter och tjänstemän som ska bedöma vilka fria kulturgrup- per och konstnärer som får stöd. Mats Berglund, leda- mot för Miljöpartiet i kulturnämnden, har nu lagt fram ett förslag om att politiker ska få plats i referensgrup- perna vid sidan av kulturlivets representanter. I sitt förslag skriver han att beslutet tas idag varken ger insyn eller delaktighet åt de förtroendevalda. »Det

är en ordning som inte främjar ett demokratiskt tanke- sätt«, fortsätter han. Om man släppte in två till tre poli- tiskt valda personer skulle insynen öka.

Kulturborgarrådet Madeleine Sjöstedt (FP) skakar på huvudet när hon hör talas om Mats Berglunds förslag.

– Det är häpnadsväckande att det finns politiker i Sverige som tycker att politiker är bättre lämpade än professionen att bedöma kvalitet i kultur. Den tiden trodde man var förbi. Vi hade tidigare en berednings- grupp med politiker i som jag avskaffade, därför att diskussionerna där var ganska obehagliga. Det visade sig att politikerna inte alls lyssnade på tjänstemännen utan ofta körde över dem, säger hon.

Madeleine Sjöstedt säger att det länge gått en skiljelinje mellan hennes eget parti och Stockholms rödgröna opposition, där motståndarna ständigt arbe- tar för att öka politikernas inflytande över kulturen. Det är fel väg att gå, menar hon, och det strider mot prin- cipen om ett fritt kulturliv. Enligt henne är riskerna uppenbara att politiska hänsynstaganden påverkar de beslut som tas.

– Kulturnämnden i Malmö fick nyligen en fråga om att göra en pjäs om Jimmie Åkesson. Då var visserli- gen alla partier för det, men att partier ska sitta och bedöma ett politiskt innehåll, det tycker jag strider mot demokratin. Så allvarligt är det.

Miljöpartisten Mats Berglund säger att han har förståelse för att beslutet kan verka kontroversiellt. Samtidigt tycker han att det har missuppfattats – avsikten var inte alls att partipolitiserat kulturstödet. Poängen med att ha politiker i referensgrupper, säger han, är att man då kan ställa någon till svars för de beslut som fattas.

– Jag tycker att man överdriver det hela när man

talar om yttrandefrihet. Det är trots allt så att vi har en väldigt stor kultursektor och det här stödet är en liten del av det. Det är våra gemensamma pengar, då måste man kunna ställa någon till svars. Problemet är att tjänstemän inte kan ställas till svars, säger han.

Mats Berglund delar inte Folkpartiets bild av att det gamla systemet innebar att politiker detaljstyrde verksamheten. Han menar att det inte ens vore möjligt för två till tre politiker att tvinga de 12 andra leda- möterna i referensgruppen till kursändring. Däremot skulle de kunna få en politisk insyn som han idag tycker saknas helt.

– Var tas egentligen beslut? Är det chefen på förvaltningen, eller är det rentav vårt kulturborgarråd Madeleine Sjöstedt som har ett enskilt samtal med sina kollegor? Det vet vi inte, för beslutet kommer aldrig upp på protokollförda möten.

Hoten mot det fria ordet tycker Mats Berglund är kraf- tigt överdrivna. Han menar att hela diskussionen är skev.

– Så fort man talar om att politiker ska in och peta i kulturen blir det en väldig rädsla och ramaskri. Jag tycker att det är lite konstigt, för i alla andra politik- områden är det självklart att vi har politiker som kan ansvara för besluten. Jag tycker att det borde gälla även kulturpolitiken, säger han.

Mats Berglunds förslag röstades ned av kultur- nämnden i Stockholm, men han säger att frågan inte är avgjord i och med det. De rödgröna kommer att fort- sätta driva frågan. Madeleine Sjöstedt är inte lockad att låna deras idéer:

– Så länge vi har makten kommer det aldrig att hända. Jag skulle aldrig inordna mig i ett sådant system, säger hon.

ANTON GUSTAVSSON

MUSEIKRIS PÅ BALKAN

PÅ BALKAN HAR EN LÅNG RAD STORA

MUSEER STÄNGT PÅ GRUND AV

FINANSIELLA PROBLEM. I BAKGRUNDEN

RUVAR ORSAKER SOM GÅR TILLBAKA TILL

JUGOSLAVIENS DELNING.

I januari stängdes det Historiska museet i Sarajevo. En vecka tidigare stängdes Nationalmuseet. Det är inte de första museerna som har stängts på Balkan det senaste decenniet. I fjol stängdes The Art Gallery of Bosnia och i Serbien håller både Nationalmuseet, Historiska museet och Museum of Contemporary Art stängda. Orsaken är brist på finansiering, men i bakgrunden finns en oenighet kring hur museer ska finansieras som kan spåras tillbaka till Jugoslaviens delning. I Serbien har flera av landets stora museer

varit stängda i snart tio år.

– Under 1990-talet ledde bristen på medel och underhåll att många museibygnader förföll, och som ett resultat stängdes flera av dem för renovering i början av 2000-talet. Idag har man inte tillräckligt med resurser att färdigställa byggnaderna. Trots det är museerna fortfarande fullt bemannade. Så här i efter- hand kan man fråga sig om det verkligen var klokt att stänga museerna, istället för att bit för bit renovera dem, säger Helena Larsson, som är kulturråd på Svenska Ambassaden i Belgrad. Efter Daytonavtalet 1995 var det oklart hur de kulturinstitutioner som tidigare varit statliga skulle klassificeras. I de nya länderna upprät- tades det därför ingen plan för hur dessa institutioner skulle finansieras. De flesta museer har varit beroende av tillfälliga stöd från olika håll, och anledningen till varför flera museer tvingats stänga på sistone är de senaste årens sänkta kulturbudgetar, menar Larsson.

– Precis som många andra länder i Europa har kulturbudgetar de senaste tre åren minskat markant, både på statlig och kommunal nivå. På samma gång har de internationella organisationerna, som Zoros Foundation, Pro Helvetia, avvecklat sitt stöd i regi- onen till förmån för andra platser som Vitryssland, Ukraina och länder i Nordafrika.

Enligt Larsson trycker också de gamla statliga institutionerna på känsliga punkter i de nya natio- nernas bygge.

– Tydligt är att det i alla länder nu är viktigt att bygga den nationella identiteten och då är den »egna« historien en viktig utgångspunkt. Men vems

historia ska man berätta? Se på Skopje, huvudstad i Makedonien, som de senaste två åren har uppfört en rad stora monument och byggnader som en del av nationsbygget för att marknadsföra bilden av landet. Vad betyder det till exempel att den stora Jugoslaviska konstsamlingen befinner sig på Nationalmuseet i Belgrad? Frågan är hur man skall hantera och tolka dessa samlingar idag.

Vad krävs för att museerna ska öppna igen?

– Det krävs ekonomiska resurser för att öppna museerna igen. Men jag tror också att det behövs tydliga visioner som inte enbart handlar om arkitek- tur, forskning och samlingar. Jag tror att man måste fundera på sitt publika ansvar, och formulera strate- gier för en verksamhet som involverar och inspirerar människor ute i samhället.

Du är med och driver ett museiutvecklingspro- jekt i Serbien. Hur fungerar det?

– Vårt fokus de senaste tre åren har varit att tala om museernas roll och ansvar i samhället. Genom att diskutera historiebruk och pedagogik har vi försökt närma oss de frågor som är relevanta här. Vi arbe- tar med kompetensutveckling och arrangerar olika utbyten mellan Serbien och Sverige. Vårt syfte är att stödja och inspirera museitjänstemän och konstnärer att tillsammans utveckla museernas fulla potential som mötesplats för reflektion och diskussion om till exempel kulturarvsbruk och samhällets utveckling. Vår historia skapas och omformuleras hela tiden.

ANDERS RYDELL

OMTVISTAT MILJONREGN

EN FÖRESLAGEN DONATION PÅ 15
MILJONER KRONOR – KAN DET SÄTTA
PUNKT FÖR DE UTDAGNA STRIDERNA I
KONSTNÄRSHUSET? VAR INTE SÅ SÄKER.

Konstnärshuset vid Norrmalmstorg i Stockholm har länge skakats av konflikter. Husets två delägare, Konstnärsklubben och Svenska konstnärernas förening, har skilda uppfattningar om allt från investeringsbehov till verksamhet och ekonomisk styrning. Ända sedan 1929, då man skrev avtal om samägande, har missnöjet legat och jäst i husets vrår.

Under vintern har dramat tagit en ny vändning. Arkitekten Björn Näsfall har erbjudit sig att donera 10 till 15 miljoner kronor av sin förmögenhet till Konstnärshuset. Hans villkor är att huset får en ny ägarstiftelse som får mandat att genomföra investeringar. 83-åriga Näsfall, som är medlem i båda föreningarna, säger i en intervju med Dagens Nyheter att han gör sitt utspel i syfte att få »ett slut på de eviga motsättningarna«.

– Konstnärshuset behöver en professionell förvaltning som kan bevara och utveckla byggnaden. Jag har pengar över och donationserbjudandet är mitt sätt att rädda huset för framtiden, säger han.

Förslaget om en miljondonation möttes av jubel inom SKF. Föreningen, som samlar omkring 800 medlemmar, har länge klagat på att huset är i akut behov av upprustning. Med utgångspunkt i Björn Näsfalls donation skulle man kunna ta tag i problemen och rädda huset från förfall, menar SKF. Men Konstnärsklubben delar inte uppfattningen om krisläget och har ställt sig skeptisk till Näsfalls donation.

– Det är toppen med en donation, det behövs pengar. Men här handlar det inte bara om en donation utan att lämna över hela huset till en stiftelse. Gör man det förlorar organisationerna ägandet. Därför är det inte intressant, säger Ingvar Jörpeland, ordförande för Konstnärsklubben.

Men frågar man hans motpart i SKF, Göran T Karlsson, är resonemanget felaktigt.

– Varför tacka nej till 10-15 miljoner som skulle höja standarden i huset? Att man har en modern förvaltningsform utesluter inte att man har en föreningsverksamhet, som de verkar tro. För mig är det en gåta hur man kan tacka nej till de pengarna när det är så mycket som måste åtgärdas, säger han.

Det är tydligt hur en ny ägandeform skulle gynna SKF – de skulle slippa ur ett avtal de länge betraktat som orättvist. Att starta på ny kula gynnar dock inte bara dem själva, menar Göran T Karlsson, tvärtom kan det innebära en ny guldålder av verksamhet i Konstnärshuset. Som han ser det skulle den nya organisationen komma även Konstnärsklubben till del.

– De vill inte ha några förändringar, de vill att det ska se ut som det alltid har gjort. Men det ena

utesluter inte det andra. Med det nya förslaget skulle de snarare få större inflytande på fastighetsförvaltningen, fortsätter han.

Den bilden delar man dock inte på Konstnärsklubben. Ingvar Jörpeland menar att förslaget innebär att man lämnar bort den anrika institutionen i händerna på en ansiktslös stiftelse. Konstnärerna skulle därmed förlora makten, menar han.

Ingvar Jörpeland håller med om att något måste göras för att bryta det låsta läget i huset, som till stor del grundar sig i avtalet från 1929. Grälen skadar husets anseende, och det som skulle kunna vara en klenod för alla konstnärer har idag ett alltmer skamfilat varumärke. Därför har klubben kommit med ett eget förslag: ett nytt fastighetsråd som ska styras av båda föreningarna och sköta huset tillsammans.

– Vi är också less på konflikter, det är därför vi går ut med vårt förslag. Vi förstår att det här gamla avtalets villkor, som gör att SKF står för alla övergripande kostnader, kan vara ett problem. Men det är 83 år sedan avtalet skrevs. Vi är beredda att diskutera villkoren, säger han.

Även om miljondonationen går i stöpet är Ingvar

Jörpeland övertygad om att det går att få in pengar på annat sätt, som inte gör att man lämnar ifrån sig ägandet till en stiftelse. Han har flera förslag på hur mecenater kan skänka några hundra tusen var, och i gengäld kunna stoltsera inför eftervärlden med sitt namn på en marmortavla i husets entré.

Men Göran T Karlsson tror inte på den insamlingsmetoden.

– Konstnärsklubben har många olika planer på hur man ska få ihop de här pengarna, men det finns inga konkreta papper på när och hur det skulle gå till. Det tycker vi känns alldeles för löst. Det är inte realistiskt, säger han.

Nu hoppas Göran T Karlsson att opinionen inom Konstnärsklubben svänger. En sådan här stor enskild donation är en engångsföreteelse, tror han. Om man tackar nej till den får man kanske aldrig samma chans igen.

– Det skulle kännas väldigt surt för Klubben i fortsättningen att ha tackat nej till de här pengarna. Då måste man ha väldigt, väldigt starka argument till varför man tackar nej. Det har vi inte sett ännu, säger han.

ANTON GUSTAVSSON

BOJKOTT MOT BLODSPENGAR

KAN OLJEBOLAG SYSSLA MED KONST?
SJÄLVKLART, TYCKER LUNDIN PETROLEUM,
SOM ÄGER AUKTIONSHUSET BUKOWSKIS.
MEN NU HAR EN AKTIONSGRUPP
BILDATS SOM UPPMANAR TILL BOJKOTT
AV DET KONTROVERSIELLA FÖRETAGET.

Utrikesminister Carl Bildts kopplingar till Lundin Petroleum har tidigare lett till krav på hans avgång och demonstrationer i Stockholm. Nu är det Tensta Konsthall som får problem på grund av ett samarbete med Bukowskis, som sedan 2007 ägs av bolaget familjen Lundin. Utställningen *Abstract Possible: The Stockholm Synergies* visas på Tensta Konsthall mellan 1 januari och 22 april, och ställdes även ut under en kortare period på Bukowskis.

Projektet *Abstract Possible*, som också är ett forskningsprojekt, undersöker olika former av abstraktion i samtida konst. Tensta Konsthall får en summa för att curatorm Maria Lind gör utställningen på Bukowskis. Ett samarbete som inte hade varit lika kontroversiellt om det inte hade varit för familjen Lundin.

Familjen Lundin köpte Bukowskis 2007 och tillsatte Michael Storåkers, tidigare känd som reklamman och politiskt sakkunnig hos Carl Bildt. Sedan Storåkers tillträdande har auktionshuset börjat göra mindre utställningar. De som tidigare medverkat som curatorer är Rodrigo Mallea Lira, Bo Nilsson och nu Maria Lind på Tensta Konsthall.

Kerstin Lundells bok *Affärer i blod och Olja* (Ordfront, 2010) kopplar ihop Lundin Petroleums verksamhet med dödsskjutningar, brännande av byar, fördrivning och våld mot civilbefolkning i regionen Ogaden i Etiopien och i Sudan. Rapporter om detta har lett till att en förundersökning om misstänkt folkrättsbrott har inletts mot företaget. Att Tensta Konsthall, som varit stängt en period och som nu öppnat med Maria Lind vid rodret, inleder med ett samarbete med Bukowskis, ses av många som förvånande.

På bloggen Bojkottabukowskis.blogspot.com uppmanar en anonym grupp konstvärlden till bojkott av auktionshuset, Tensta Konsthall och Maria Lind. Bloggarna, som vill vara anonyma, menar att samarbetet mellan Tensta Konsthall och Bukowskis synbart diskuterar politik och ekonomi, men inte den politik som gör samarbetet kontroversiellt.

– Maria Lind nämner ingenstans att hon samarbetar

med ett auktionshus som ägs av just familjen Lundin. Lind talar gärna »kritiskt« om oligarker i Ryssland eller om förtrycket i Kina, men hon förtiger att hon berikar sig själv och instrumentaliserar konstnärer. Hon nämner inte heller att det lever hundratals människor från Sudan i Tensta. De måste nu uppleva att deras lokala konsthall sponsras av förbrytarna som skövlat deras land, skriver aktionsgruppen i ett mejl till Konstnären.

Maria Lind försvarar sig mot kritiken – som även förts fram i bland annat i Svenska Dagbladet – med att utställningen rymmer en metanivå som i sig själv illustrerar frågeställningarna som hon vill ta upp. Att hålla diskussionen om konstens finansieringsformer levande är viktigt, menar hon. Att en respekterad curator, som hon själv, samarbetar med Bukowskis är tänkt att resa just dessa viktiga etiska frågor.

Den trovärdighet som Bukowskis och i förlängningen familjen Lundin får av samarbetet med en omtalad konstinstitution som Tensta Konsthall gör säkert något för företagen. Men samarbetet gör också något med den lilla institutionen. Går det att ställa frågor inifrån utan att påverkas av det större sammanhanget, utan att fläckas av Lundins blod och olja? Kanske hade diskussionen fallit bättre ut om man inte samarbetat med just Bukowskis. Gruppen bakom bloggen Bojkotta Bukowskis menar att möjligheterna till finansiering finns på annat håll också. Samarbetet med Bukowskis är, som de ser det, cyniskt.

– Det finns många former av »sponsring«, men att samarbeta med en familj som är indragen i brott mot mänskligheten är det mest omoraliska det svenska konstlivet någonsin upplevt, skriver de.

SANNA SAMUELSSON

FORTSATT TUFF ARBETSMARKNAD

FÖR KULTURARBETARNA BLEV 2011
ETT GANSKA BRA ÅR DÄR FLER KOM I
ARBETE. MEN UPPGÅNGEN BLEV KORT
– 2012 VÄNTAR EN BETYDLIGT HÅRDARE
ARBETSMARKNAD.

Efter två år präglade av finanskris och turbulens blev 2011 ett hyfsat stabilt år på den svenska arbetsmarknaden. Den svagt positiva tendensen påverkade även konstnärer och kulturarbetare, där arbetslöshetssiffrorna sjönk något. I slutet av året var 9 300 personer inskrivna på Arbetsförmedlingens avdelning för kultur och media, vilket är 600 färre än föregående år. Samtidigt är 3 200 personer arbetslösa, vilket är en minskning med 12 procent.

– Arbetsmarknaden var generellt bättre under 2011 och det har gynnat våra arbetssökande i stort, men också de grupper som har det svårare på arbetsmarknaden, bland annat utrikes födda och personer över 50 år. Arbetslösheten har gått ned för båda dessa grupper, säger Birgitta Johansson, chef för Arbetsförmedlingen Kultur Media, i ett uttalande.

Under det senaste året har Arbetsförmedlingen fokuserat särskilt på de kulturarbetare som står längst ifrån arbetsmarknaden. Insatserna handlar främst om så kallade mötesplatser, där lokala arbetsgivare och arbetssökande kan träffas.

– Det är glädjande att även sökande i dessa grupper kan konkurrera om de lediga jobben, trots den hårda konkurrensen inom kultur- och mediebranscherna, säger Birgitta Johansson.

De förbättrade siffrorna ska inte nödvändigtvis tolkas som att kulturarbetare fått jobb inom just kultursektorn. Det kan också betyda att de i en orolig tid har lämnat kulturen för branscher där det är lättare att få fasta inkomster. Enligt Arbetsförmedlingen finns det mycket som tyder på det.

Siffrorna för den första månaden 2012 visar också på en fortsatt tuff arbetsmarknad, där konkurrensen är fortsatt hög om de få jobb som finns.

– Vi ser signaler på att arbetsmarknaden försämraras under 2012, vilket också påverkar arbetssökande inom kultur och media, avslutar Birgitta Johansson.

ANTON GUSTAVSSON

Konst kräver kreativitet – och de rätta materialen.

Sveriges stora nätbutik
för konstnärsartiklar med
över 12 000 artiklar.

Få 100 kr

i rabatt när du handlar
konstnärsartiklar på www.boesner.se

RABATTKOD: SE-KO-Y7QL7MW

Lös in rabattkoden i varukorgen vid ett beställ-
ningsvärde på minst 500 kr. Gäller till 30.04.2012.

Rabatten gäller en gång per kund och kan inte
bytas mot kontanter.

www.boesner.se

boesner

Vår Konstsalong
2012

Visas i Landskrona konsthall 8 september – 21 oktober
En jurybedömd salong öppen för Skåne och Själland

Ansök från 26 mars till 18 maj

information och ansökningsblankett: www.landskrona.se/konsthall.aspx

Strömstads Sommarbiennial 2012

I samverkan med Strömstads Kommun
arrangerar vi biennalen för andra året.
Är du konstnär och kanske önskar delta är du
välkommen att intresseanmäla dig så sänder
vi information och pris.

www.nordicartex.se

Nordic Art Exhibit
Box 5114 426 05 V. Frölunda

KULTURBISTÅNDET KAPAS!

SVERIGE HAR SKURIT NER SITT
INTERNATIONELLA BISTÅND TILL
KULTUREN. BAKGRUNDEN ÄR EN
OMORGANISERING AV BISTÅNDET,
DÄR PENGAR TILL KULTUREN HAMNAT
LÅNGT NER I PRIORITERINGEN.

Det svenska kulturbiståndet har minskat kraftigt de senaste åren. År 2007 satsade Sida 180 miljoner kronor på kultur, vilket utgjorde en procent av Sidas totala biståndsbudget. Förra året var den siffran 40 miljoner kronor. Stödet till fria medier och yttrandefrihet har samtidigt ökat från 100 miljoner kronor i mitten på 00-talet till 250 miljoner kronor förra året. Man har också satsat mer på andra typer av bistånd, exempelvis bistånd till länder och regioner som präglas av konflikter och där kultursamarbeten är mindre vanliga.

– Regeringen bestämmer inriktningen på det svenska stödet. Just nu ligger fokus på mänskliga rättigheter, demokrati, miljö och klimat samt kvinnors situation, säger Joachim Beijmo, kommunikationschef på Sida, som framhåller att även om kulturbiståndet minskat har man samtidigt ökat biståndet inom andra områden där kultur ingår.

– Kultur kan ju vara en metod när man jobbar med till exempel kvinnors situation och mänskliga rättigheter, fortsätter han.

Att man däremot skulle agera direkt på regeringens direktiv, som uppgavs bland annat i Kulturnyheterna, stämmer inte enligt honom.

– Reportern tog fasta på en formulering och det blev lite tillspetsat. Vi har inte fått direktiv från regeringen om att minska kulturbiståndet. Men en övergripande trend nu är att man satsar på färre ämnesområden för varje land. Det minskade kulturbiståndet är den samlade effekten av en rad beslut för flera länder, förklarar Joachim Beijmo.

Biståndsminister Gunilla Carlssons pressekreterare Evin Khaffaf hänvisar till informationen på regeringens hemsida där man förklarar att det minskade kulturbiståndet är en konsekvens av en rad olika faktorer. Antalet samarbetsländer är färre och dessa länder har själva prioriterat andra områden än kultur. Dessutom har biståndet till flera länder där Sverige haft ett omfattande kultursamarbete, till exempel Sydafrika, Vietnam och Namibia, börjat fasa ut.

Kultur- och fastighetsborgarrådet i Stockholm Madeleine Sjöstedt (FP) har tidigare arbetat med kulturbistånd inom flera organisationer och är mycket kritisk till att man väljer att dra in på resurserna till kultur i så stor utsträckning. Hon menar att kulturen ofta är en mycket viktig beståndsdel, inte minst när det gäller att uttrycka åsikter i länder där yttrandefriheten är begränsad.

BILD: PONTUS LUNDKVIST

– Kulturen är en fundamental beståndsdel. Det går inte att arbeta med mänskliga rättigheter, kvinnors rättigheter och demokrati utan att ha med kulturen som en del i det. Kulturen är otroligt viktig i att bygga identitet, uttrycka åsikter och så vidare, säger Madeleine Sjöstedt.

Kulturen är viktig därför att den är så starkt sammanlänkad med det demokratiska samhällets övriga beståndsdelar, menar hon.

– Kulturen är en viktig del i demokratin, och fattigdom bygger ofta på ett demokratiunderskott, så allt hänger ihop. I länder där yttrandefrihet inte är så dominant blir internationella projekt dessutom oerhört viktiga, säger Madeleine Sjöstedt.

De initiativ och samarbeten som påverkats av den kraftiga nedskärningen är framför allt institutionella projekt där svenska kulturinstitutioner har engagerat utländska och initiativ där båda länderna haft ett utbyte av samarbetet. Det kan gälla musik såväl som bild- och scenkonst.

– Där svenska institut har engagerat utländska har en del samarbeten avslutats i och med sänkningen av kulturbiståndet. I södra Afrika och i Vietnam gäller det exempelvis samarbeten med en del museer och projekt inom scenkonst, säger Joachim Beijmo.

Det faktum att man valt att rikta sig mot nya länder och regioner, där svenskt kulturbistånd inte haft en särskilt stor roll tidigare, spelar in.

– Det handlar delvis om efterfrågan från bistånds-

länderna. Vi har minskat biståndet till länder som vi har haft långvariga relationer med som till exempel Sydafrika och Vietnam. Medan i länder som Kongo och Afghanistan, där man nu ökar biståndet, är efterfrågan ännu inte så stor eftersom det inte finns samma tradition, säger Joachim Beijmo.

Regeringen är medveten om att det faktum att länderna gör egna val kring vad som ska prioriteras ofta leder till att kulturfrågan »hamnar i skymundan«. Förutom att det kraftigt minskade biståndet påverkar situationen både för kulturarbetare och för medborgare i de länder som tar emot bistånd varnar Madeleine Sjöstedt för att det även drabbar svenska kulturarbetare.

– Bistånd handlar inte bara om att vi ger till andra, det är ju ett utbyte. Dessa projekt är viktiga för Sverige och för svenska kulturarbetare. Vi lever i en globaliserad värld och den kultur vi skapar är gränsöverskridande, säger hon och menar att kulturarbetare både här och i biståndsländerna måste visa att det är viktigt att man satsar på kulturen.

Vad tycker då Sida om minskningen?

– Det är inte min uppgift att önska att vi hade mer pengar till kultur. Vi gör det bästa med det vi har. Jag kan inte se det som ett problem att kulturbiståndet har minskat eftersom biståndet till press- och yttrandefrihet samtidigt har ökat, säger Joachim Beijmo.

HEDVIG ANDERSSON

ateljé, galleri, utställning,
transport, kameror...

förmånliga försäkringar för
medlemmar i KRO och KIF

Danderydsgatan 14
114 26 Stockholm
tel 08 440 54 40
fax 08 678 29 20
info@gefvert.se
www.gefvert.se

gefvert
FÖRSÄKRINGSMÄKLARE

VÅRENS STORA UTSTÄLLNING

PSYCHOSIS DEL II -I IS SOMEONE ELSE

I VÅR VISAR FÄRGFABRIKEN I IS SOMEONE ELSE DEN ANDRA
UTSTÄLLNINGEN I SERIEN PSYCHOSIS SOM DENNA GÅNG UTGÅR FRÅN
JAGUPPLÖSNING SEDD INIFRÅN MÄNNISKAN.

MEDVERKANDE KONSTNÄRER: BEATA BERGGREN, MAJA BAJEVIC, ANDREAS
GEDIN, MATTI KALLIOINEN, RENJA LEINO, HÅKAN REHNBERG, AURA SATZ

14 / 4 - 21 / 6 2012

FÄRGFABRIKEN

FÄRGFABRIKEN • LÖVHOLMSBRINKEN 1 • 11743 STOCKHOLM
+46(0)8-645-07-07 • WWW.FARGFABRIKEN.SE

RESAN TILL MÅNEN 8 APR
8 FEB

KRO-MEDLEMMAR HAR
ALLTID FRI ENTRÉ. TA MED EN VÄN
SOM GÅR IN FÖR HALVA PRISET!

TORSGATAN 19, STOCKHOLM.

ONS - FRE 12 - 19, LÖR - SÖN 11 - 17

SHOP, CAFÉ, BRUNCH OCH MYCKET MER!

WWW.BONNIERSKONSTHALL.SE

WWW.FACEBOOK.COM/BONNIERSKONSTHALL

TACK TILL CLARION HOTEL SIGN

► **Bonnierskonsthall**

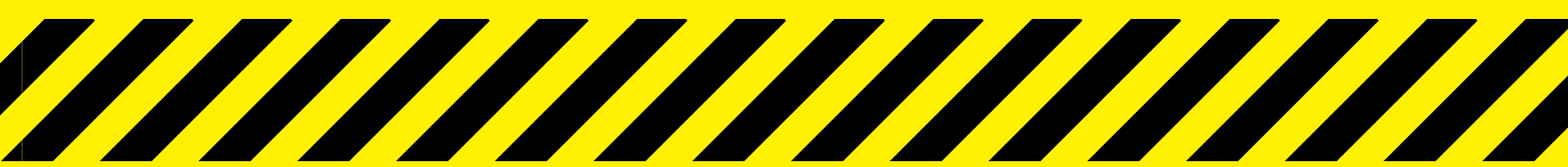

<p>ANNA ODELL GÖR LÅNGFILM</p> <p>STOCKHOLM En av de senaste årens mest omtalade svenska konstnärer, Anna Odell, ger sig in i filmbranschen. Hennes första långfilm, som än så länge saknar titel, har tilldelats produktionsstöd av Svenska filminstitutet på totalt tre miljoner kronor. Filmen är ett drama i gränslandet mellan fiktion och verklighet som enligt projektbeskrivningen »reflekterar kring gruppdynamik och hierarkier«.</p>	<p>DOROTHEA TANNING DÖD VID 101</p> <p>NEW YORK Den amerikanska konstnären Dorothea Tanning har dött i sitt hem i New York. Hon gjorde sig känd som en av 1940-talets surrealistiska målare, tillsammans med bland andra maken Max Ernst. På senare år slog Tanning in på ett nytt spår när hon påbörjade en bana som poet, och hennes sista bok kom ut så sent som hösten 2011. Hennes sista stora utställning i Sverige arrangerades 2010 på Galerie Bel' Art i Stockholm. Dorothea Tanning blev 101 år gammal.</p>	<p>LOUISIANA KÖPER AI WEIWEI-VERK</p> <p>KÖPENHAMN Under vintern har en utställning av den kinesiske regimkritikern Ai Weiwei visats på konstmuseet Louisiana i Danmark. Nu har museet även köpt in två av Ais verk – de två skulpturerna Trees och Rocks – till sin permanenta samling. Samtidigt kommer nyheter om att Ai Weiwei ska få en ny översyn av det skattebrottsmål han varit indragen i sedan ett år tillbaka. De kinesiska skattemyndigheterna lovar att vara klara med sin granskning i mars. Under våren visas hans verk även på Magasin 3 i Stockholm.</p>	<p>GETTY FULLT AV STÖLDGODS?</p> <p>LOS ANGELES Upp till 90 procent av samlingarna på Gettymuseet i Los Angeles kan komma ifrån olagliga konstrov. Det menar journalisterna Jason Felch och Ralph Frammolino, som i en ny bok har försökt kartlägga var konsten i de stora samlingarna egentligen kommer ifrån. Getty Center, som innehåller tiotusentals grekiska, romerska och etruskiska konstverk, är enligt författarna fullproppat av verk som ursprungligen stulits. – Museets ansvariga var fullt medvetna om att de handlade med konstskatter som plundrats, säger Jason Felch till Kulturnytt i P1. Konsthärvan har nu lett till att en rad museer skärpt sina regler för inköp av antik konst. Flera verk har även lämnats tillbaka till sina ursprungsländer.</p>
<p>NAZISTERNAS KONSTSYN UNDERSÖKT</p> <p>MÜNCHEN Under många decennier har nazisternas konstsyn varit lagd i dunkel. Den stora konstutställning de arrangerade mellan 1937 och 1944, Die Grossen Deutschen Kunstausstellung, har till stora delar glömts bort eller förträngts. Nu har konsthistoriker i München emellertid tagit en ny titt på materialet och tillgängliggjort 12 000 konstverk från de nazistiska konstsamlingarna. Resultatet – en blandning av SS-män, blomstilleben och nakenporträtt – presenteras nu på nytt med utförliga kommentarer om hur nazismens konstsyn stod i samklang med deras ideologi. Bilderna hittar du på www.gdk-research.de.</p>	<p>KRISLÄGE FÖR VÄRLDSARVET POMPEJI</p> <p>POMPEJI Ruinerna i Pompeji hotas av akut sönderfall visar en ny forskningsrapport från Unesco. Såväl en antik mur som en kolonn har rasat samman de senaste månaderna, och restaureringsarbetet går långsamt. Alix Barbet, forskningschef på det franska vetenskapscentret CNRS, säger att dränerings-systemet är så dåligt att hela hus riskerar att falla samman i den världsarvsklassade staden. – Men inte nog med det, de vakter som patrullerar området är för få och ineffektiva. Det finns besökare som medvetet förstör på platserna – ja till och med stjäla från Pompeji, säger hon till Kulturnytt i P1.</p>	<p>NILSSON TAR ÖVER MALMÖS MODERNA</p> <p>MALMÖ Moderna museet i Malmö har fått en ny chef. John Peter Nilsson, som varit intendent på Moderna museet i Stockholm sedan 2004, får nu ta tåget till Öresundsregionen. Nilsson har tidigare arbetat som konstkritiker i Aftonbladet i tjugo år, och han har även varit frilansande curator. Nilssons nya förordnande löper över tre år. – John Peter Nilsson är en av Sveriges mest rutinerade och etablerade konstpersonligheter, säger museets chef Daniel Birnbaum i ett uttalande.</p>	<p>KONSTKRYSSA I SOMMAR</p> <p>MARSTRAND Gillar du både västkustens skärgård och konst så borde du ta en tur med Kulturbåtarna i sommar, som erbjuder en tvådagars konstvandring med båten M/S Svea af Bohuslän anno 1904. Under turen gör båten strandhugg i längst kusten mellan Marstrand och Fiskebäckskil. På vägen besöker man bland annat Nordiska Akvarellmuseet, Saltarvet och flera konstnärsateljéer. Turerna går mellan april och september, och inkluderar boende, guide och entré och mat.</p>
<p>DUBBLA PRISER TILL LIV STRÖMQUIST</p> <p>STOCKHOLM Det våras för satiren, åtminstone om de svenska kvällstidningarna får bestämma. Serietecknaren Liv Strömquist, känd för hårda tacklingar mot högerpolitiker och gubbslem, har på kort tid prisats av två kultursidor. Först Aftonbladet, som gav sitt Axel Liffnerstipendium på 30 000 kronor till Strömquist och samtidigt tog in henne som medarbetare. Därefter fick hon Expressens nyinstiftade satirpris Ankan för att hon, enligt juryn, »borrar en synnerligen fräck blick på orättvisor, absurditeter och fenomen i såväl Sverige som världen«.</p>	<p>TVILLING TILL MONA LISA UPPTÄCKT</p> <p>MADRID På Pradomuseet i Madrid har konservatorerna gjort en stor konsthistorisk upptäckt. Den kopia av Mona Lisa som finns i museets samlingar, och som alltid trots vara en kopia gjord långt efter da Vincis död, har visat sig vara gjord under hans livstid och i hans ateljé. Vem som målade kopian är inte klarlagt, men två kandidater är da Vincis favoritelver Andrea Salai och Francesco Melzi. Den nyfunna målningen kan ge nya svar om kompositionen och bakgrunden till världens mest kända målning.</p>	<p>NYTT PRIS FÖR KONST MED ETT SYFTE</p> <p>LONDON Älskar du idén om konst för konstens skull? Sluta läsa här. Konstvärlden har nämligen fått ett nytt pris som ska delas ut till konstnärer som strävar efter att driva igenom sociala och politiska förändringar. Priset, som kallas Visible, grundades av den italienske konstnären och konstaktivisten Michelangelo Pistoletto tillsammans med Zegnastiftelsen. Priset, som presenterades i januari på Serpentine Gallery i London, gick för år 2011 till det colombianska konstkollektivet Helena Producciones. Prissumman ligger på 25 000 engelska pund.</p>	<p>THE ART NEWSPAPER FLYTTAR TILL RYSSLAND</p> <p>MOSKVA Konstvärdens egen kvällstidning The Art Newspaper, med huvudbas i London, ger 2012 ut sin första ryska upplaga. Tidningen som grundades 1983 i Turin ägs av det italienska förlaget Umberto Allemandi. Tidningen finns idag i tre olika lokala editioner utöver den engelska, i Grekland, Italien och Frankrike. Den ryska editionen blir den första tidningen på ryska som bara bevakar konstvärlden. Tidningen ska bevaka konsthändelser i Ryssland, Ukraina och i Centralasien. – För mig är det viktigt att Ryssland har en tidning som rapporterar om konst objektivt. Jag hoppas också att Art Newspaper Russia kommer hjälpa västerländska läsare att förstå vad som händer på konstscenen här bättre, säger tidningens nyutnämnde publisher Inna Bazhenova.</p>
<p>NYA RYSKA KONSTATTACKER</p> <p>SANKT PETERSBURG Rysslands mest omdiskuterade konstnärsgrupp, Voiná, har rivstartat det nya året med att sätta eld på en polispike i Sankt Petersburg. Aktionen, som genomfördes några dagar in på 2012, filmades och lades sedan ut på nätet som ett videoverk med titeln »Den galna julotomstens nyårspresent till Rysslands politiska fångar«. Voiná, vars medlemmar tidigare satts i fängelse, väcker starka reaktioner i Ryssland, och debatten går hög om huruvida de ska klassas som konstnärer eller vänsterterrorister. En som kommit ut till stöd för dem är i alla fall Banksy, som häromåret auktionerade ut verk för att betala deras rättegångskostnader.</p>	<p>MIRIAM BÄCKSTRÖM KAN PRISAS I WALES</p> <p>CARDIFF Sex konkurrenter är allt som står mellan Miriam Bäckström och Storbritanniens största pris för modern konst. Konstnären och fotografen från Stockholm är en av sju nominerade till Artes Mundi, som delas ut av en stiftelse i Wales och har en prissumma på omkring 400 000 kronor. Bland de andra nominerade finns konstnärer från Kuba, Indien, Mexiko, England, Litauen och Slovenien. Priset delas ut i Cardiff i november.</p>	<p>HÖLLER SLÅR REKORD I NEW YORK</p> <p>NEW YORK Stockholmskonstnären Carsten Höller har gjort stor publiksuccé med sin utställning i New York, rapporterar Dagens Nyheter. Utställningen på New Museum, som bland annat innehåller en 31 meter lång rutschbana, en gravitationsupphävande pool och en rad andra spektakulära skulpturer, fick inga vidare recensioner på de amerikanska kultursidorna. Men det brydde sig inte publiken om, och trots timplånga köer och höjda priser fortsatte de att fylla lokalerna under hela utställningens tre månader.</p>	<p>SISTA »SKRIET« I NEW YORK</p> <p>NEW YORK I maj går en av världens mest kända målningar under klubban på Sothebys i New York, Edward Munchs »Skriet«. Målningen, som finns i flera versioner, förväntas ropas in till runt 500 miljoner kronor. Säljare är den norske affärsmannen Petter Olsen, vars pappa var vän med Munch. Överskottet från försäljningen ska gå till att bygga ett museum och konstcenter i norska Hvitsten.</p>

Fallet Mehran

I sitt hemland har han gripits och torterats på grund av sin konst. Den iranske konstnären Mehran Galledarizadeh ska utvisas från Sverige. Migrationsverket anser inte att det finns någon hotbild mot honom – trots att allt fler kulturskapare fängslas i Iran.

MEHRAN GALLEDARIZADEH SATT I BILENS baksäte. En ögonbindel hindrade honom från att se vart han var på väg. Men bilens krängningar sade honom att de inte åkte på motorvägen, mot Teherans centrum. Mehran var rädd – han visste vad det betydde. Den ökända säkerhetspolisen VEVAK är ökänd för sina anonyma lägenheter i stadens utkanter – långt bort från offentligheten på polisstationerna.

Ett par veckor tidigare hade säkerhetspolisen stängt ner hans utställning och konfiskerat tavlorna. Sista gången han såg dem kastades de in i en baklucka på en bil. Nu var de borta, förstörda. Tavlor han burit med sig nästan ett decennium, och som han inte längre kunde hålla för sig själv. Han hade gripits då också, på gatan inte långt från galleriet. I sju dagar hade han blivit förhörd och slagen. Poliserna hade spottat på honom, sparkat honom, skrikit att hans målningar var fula, de var omoraliska och att de var emot islam. Han fick lova att aldrig mer ställa ut sin konst. Han fick skriva under ett

dokument där han lovade att aldrig mer måla.

Men Mehran lyssnade inte. Han var trött på att måla av moskéer och landskap. Trött på att kopiera. Han ville måla vad han såg. Han ville måla idéer som gestaltade det verkliga Iran. Det land han inte kunde låta bli att se. Människor som blev skjutna på gatan för att de protesterade. Tiggare som svalt ihjäl på borgmästarens trappa. Opiummissbrukarna med sina svarta stora hål till ögon.

Som genom ett mirakel hade ett par av målningarna räddats undan säkerhetspolisen. Mehran kontaktade ett galleri som hängde dem i ett mörkt, undanskymt hörn. Bara de som visste skulle se dem. Trodde han.

Nu satt han i baksätet på en bil. Mehran visste inte hur säkerhetspolisen lyckats spåra upp målningarna. Det spelade inte längre någon roll. Den här gången nöjer de sig inte med några knytnävsslag. Med händerna bakbundna och armarna fastspända i en kedja hissades han upp i taket. Det är en

tortyrmetod som kallas Strappado, känd så långt tillbaka som till inkquisitionen och medeltiden. Den ger inga synliga yttre skador, men kan ge bestående nervskador. Strappado-tortyr är anledningen till varför John McCain fortfarande, 40 år efter sin fångenskap under Vietnamkriget, inte kan lyfta sina armar högre än huvudet.

Upphängd som en fisk, utsatt för den outhärdliga smärta som tyngden av hans egen kropp framkallade, ville de få Mehran att erkänna att han var del av en komplot. En konspiration riktad mot den islamistiska staten. Mehran vägrade. Han var ingen revolutionär. Han ville bara måla.

MEHRAN SKROLLAR FRAM BILDER på mobiltelefonen. Han har en stor, gul stickad tröja för att skydda sig mot den svenska vinterkylan. Mehran använder flera olika tekniker i sitt måleri, men oftast akvarell. Målningen *Sista blicken* visar ett frilagt blodigt kvinnligt ansikte. De halvt slutna ögonlocken och blodet som forsar ur näsa och mun

»Det känns som att Migrationsverket också dömdes ut min konst, att de nedvärderade den«

visar tydligt att kvinnan är döende. Målningen får mig direkt att tänka på NEDA AGHA SOLTAN, filosofistudenten som sköts till döds i Teheran under det gröna upproret i juni 2009. Hon, vars död filmades med en mobilkamera och spreds över hela världen. I bakgrunden av ansiktet i målningen formar sig ett, vid första anblicken, grönt molnliknande landskap. Men snart upptäcker man att namnlösa ansikten flyter omkring i bakgrunden.

Tre år efter gripandet och tortyren sitter Mehran Galledarizadeh på mitt kontor, tillsammans med sin advokat EVA HADDADI. De är bekymrade. Mehran ska skickas tillbaka till Iran. Migrationsverket anser inte att Mehran har tillräckliga skäl för att få uppehållstillstånd i Sverige. Till stor del beror det på att man inte anser att Mehran tillräckligt tydligt har kunnat bevisa att det föreligger en hotbild mot honom. Migrationsverket ifrågasätter inte att Mehran greps och torterades – bara att det kommer hända igen. Indirekt säger myndigheten att det är fritt fram för

honom att återvända – bara han håller sig borta från sitt konstnärskap.

– Jag grät i flera dagar. Det var inte bara det negativa beslutet utan det kändes som att jag som människa inte hade något värde. Som att min konst inte hade något värde. Det känns som att Migrationsverket också dömdes ut min konst, att de nedvärderade den, säger Mehran.

Nu ligger Mehrans fall inne för omprövning. Någon gång i vår kommer svaret. Strax före jul gick KRO/KIF och SKF ut i en gemensam protest mot beslutet och uttryckte sitt stöd för Mehran. En namninsamling har startats som bland annat skrivits under av koreografen MATS EK, dansaren ANA LAGUNA och konstnären ULLA FRIES.

– Det har betytt väldigt mycket för mig, säger Mehran, att andra konstnärer stödjer mig. Konstnärer kan se på min konst och förstå den på ett sätt som Migrationsverket inte kan. En konstnär gick fram till mig på en utställning och sade att han kunde se hur mycket smärta som fanns i mina bilder. Det var viktigt för mig.

Mehrans fall belyser, enligt Eva Haddadi, ett unikt problem för bildkonstnärer.

– Till skillnad från författare och journalister så är ofta konstnärers kritik mot regimen mer öppen för tolkning. I text blir det mer svart på vitt vad som sägs, en bild kan ju tolkas på många olika sätt.

Det gäller inte minst Mehrans verk, som är fyllda av symboler.

– Många av hans tavlor är ju väldigt tydligt regimkritiska. Jag vet inte om Migrationsverket tycker att de kan tolkas på ett annat sätt. »Att det bara är tavlor, de behöver man ju inte tolka in något farligt i«. Det är väldigt svårt med konst, säger Eva Haddadi.

OM MEHRAN GALLEDARIZADEH skulle utvisas till Iran idag skulle han återvända till en regim som dragit åt tumskruvarna ordentligt. Den iranska regimen är idag hårt pressad på flera fronter. Inte långt efter det att Mehran flydde 2008 utbröt, efter presidentvalet i juni 2009, massiva gatuprotester. Hundratusentals människor gick ut på gatan och bildade den oppositionella gröna rörelsen.

Protesterna som höll i sig i nio månader skakade regimen i grunden, och har beskrivits som de kraftigaste sedan revolutionen 1979.

Men kraftfullt var också regimen svar på protesterna. Tusentals människor greps, 150 personer dödades under protesterna och fem personer avrättades senare. Många utsattes för olika slags tortyr i fängelset, som att få sina fingernagla utdragna eller bli våldtagna. Tidningen Fokus (nr 8, 2012) publicerade i mars en artikel om Irans opposition, där källor beskrev hur repressionen mot regimen motståndare aldrig varit så hård som nu.

Det beror också på en annan händelseutveckling i regionen, den arabiska våren. Protesterna som startade i Tunisien i december 2010 har på kort tid ritat om hela den politiska kartan i Mellanöstern. Dock har den ännu inte spridits till Iran, vilket delvis berott på att oppositionen varit försvagad sedan regimen krossade den gröna rörelsen.

Den tredje anledningen till att regimen är pressad är det akuta hotet

om ett krig med Israel, som tycks rycka allt närmre. Det finns tecken på att Iran håller på att förvandlas till Mellanösterns Nordkorea – med allt färre vänner. I sin senaste årsrapport beskriver Amnesty hur landet alltmer har stängt sig för omvärlden. All opposition slås brutalt ner.

En utveckling som även drabbat Irans kulturarbetare. Den 20 december 2010 dömdes landets internationellt mest kända filmskapare JAFAR PANAHI till sex års fängelse och ett 20-årigt yrkesförbud, och förbud att tala med media eller lämna landet. Allt från filmgiganter som OLIVER STONE och FRANCIS FORD COPPOLA till MICHAEL MOORE har skrivit under protestlister – regimen har dock knappast låtit sig imponeras av Hollywoodstjärnor. Panahis brott var att öppet stödja den gröna rörelsen. Samma dom fick även regissören MOHAMMAD RASOULOOF, vars film *Good Bye* visades på Cannes filmfestival 2011. Och i september i fjol greps ytterligare sex iranska filmskapare. De anklagades för att ha arbetat för

tevekanalen BBC med en dokumentär om AYATOLLAH ALI KHAMENEI. Regimen har beskyllt kanalen för att fungera som representant för den brittiska säkerhetstjänsten.

I oktober dömdes skådespelerskan MARZIEH VAFAMEHR till ett års fängelse och 90 piskrapp för att hon medverkade i filmen *My Tehran For Sale*, som handlar om en ung skådespelerska vars teater stängs ner av myndigheterna. I januari dömdes videospeldesignern AMIR MIZRA HEKMATI till döden. Han dömdes för att han hade tagit emot pengar från CIA för att designa och sprida datorspel som skulle manipulera landets befolkning. Inför presidentvalen i mars grep regimen även ett dussintal journalister, bloggare och rättsaktivister.

MEHRAN HAR MÅLAT SÅ länge han kan minnas. När han i fyraårsåldern, i mitten av 70-talet, målade på väggarna i hemmet sade hans far »Den lilla jäveln kommer att bli konstnär«. Det var inte ett populärt yrkesval. Men Mehran hade bestämt sig.

»I oktober dömdes skådespelerskan Marziah Vafamehr till ett års fängelse och 90 piskrapp«

– Att vara musiker eller konstnär i Iran är väldigt svårt. De flesta konstnärer var för revolutionen mot shahen. Men efteråt så tvingades de ju inse att det inte fanns någon plats alls för dem i samhället. Efter revolutionen förbjöds mycket av den musik och konst som funnits i Iran. De som inte flydde tvingades leva en undanskymd tillvaro, berättar Mehran.

Det finns statliga konstutbildningar i Iran, men de står under regimens kontroll.

– Man blir inte konstnär där. Man lär sig bara att avbilda. Jag har istället gått i lära hos olika konstnärer. Det är det alternativet man har.

Mehran målar upp bilden av ett kväst, stympat konstliv där de flesta bara målar av regimen godkänd konst, som klassiska miniatyrmålningar, rådjur, fåglar och landskap. Men något som skulle kallas modern eller samtida konst finns inte.

– Många konstnärer smugglar ut sina verk och ställer ut dem internationellt. Det är inget speciellt att vara konstnär i Iran. Det är inget statusyrke.

Delvis beror konstnärens låga status på den komplicerade relationen till utbildning inom islam – som tolkas olika beroende på hur konservativ man är. Utbildning är på intet sätt förbjudet enligt islam – vilket är en vanlig missuppfattning, bland annat i samband med Muhammedkarikatyrerna. Däremot är det inte tillåtet att avbilda gud – eftersom målaren då sätter sig i samma position. När det gäller utbildningar av profeten skiljer sig traditionen åt mellan olika delar av islam. Inom shia, som utgör majoriteten i Iran, är det tillåtet att avbilda Muhammed – medan det är mer förbjudet inom sunni. I den senares tradition anses det i regel förbjudet att avbilda varelser med själ.

En mer allmänt spridd åsikt bland muslimska tänkare är däremot att konst inte återger en sann bild av verkligheten. Därför ses utbildning ofta som meningslös och irrelevant snarare än något som är strikt förbjudet.

Mehran ville dock inte avbilda rådjur och landskap. Han ville måla idéer. Det är en farlig tanke i ett land som Iran.

EN VÄNDNING I MEHRANS liv och konstnärskap inträffade i samband med 1999 års stora studentrevolt. Teherans studenter krävde frihet och förändring i Iran. Mehran drogs med i revolten och kom i kontakt med upprorets ledare Ahmad Batebi. Revolten fick honom att omvärdera sitt måleri. Han såg att det han dittills målat saknade politisk mening. Det dröjde dock ända till 2008 innan han vågade ta steget fullt ut. Både vänner, familj och lärare försökte hindra honom – men Mehran ville ställa ut.

– Folk sade att jag aldrig målade något vackert, att jag bara målade elände. Men jag såg inget vackert i Iran.

Mehran trodde kanske att myndigheterna kanske skulle stänga ner utställningen. Han kunde inte föreställa sig att han skulle bli gripen och torterad. Efter tortyren satt han två veckor i fängelse innan han släpptes. I en rättegång dömdes Mehran att betala böter och förbjöds att måla religiösa och politiska motiv. Han fick heller inte måla nakna eller dansande människor. Mehran tvingades också anmäla sig på

polisstationen varje dag. Det var nu han beslöt sig för att fly.

I SITT AVSLAG PÅ Mehrans asylansökan skriver Migrationsverket att »Klaganden anses ha en överdriven uppfattning om de iranska myndigheternas intresse för honom« och motiverar det vidare med att »Klaganden har frisläppts efter gripandena, vilket tyder på att myndigheten inte har något framtida intresse av honom på grund av hans konst«. Enligt myndigheten har Mehran inte tillräckligt tydligt kunnat visa att det föreligger en hotbild mot honom i landet. I asylärenden faller bevisbördan på den sökanden – en ofta svår och komplicerad uppgift. För två år sedan skrev jag om två liknande fall, ett som rörde en journalist från Armenien och en från Tanzania. De hade gripits, misshandlats, hotats och i ett fall våldtagits. Men hur bevisar man detta för en myndighet i ett annat land, i en annan kultur – långt borta? Hur bevisar man att det föreligger ett framtida hot? Hur bevisar man att man är hotad av en regim – få stater skryter om att de griper

och torterar konstnärer, journalister och oppositionella.

Det blir i slutändan alltid en riskbedömning. Hur stor är risken att personen råkar illa ut om han/hon sänds tillbaka?

Myndighetens resonemang kring Mehran väcker en rad frågor. Om tortyr anses vara »överdrivet« – vad krävs då för att få asyl? Och om ett frisläppande från fängelset är ett bevis för att myndigheterna saknar intresse för honom – betyder det att Migrationsverket hellre tar emot asylsökningar inifrån Irans fängelser?

Underförstått resonerar Migrationsverket så att Mehran inte kommer att ha problem med myndigheterna om han håller en låg profil, följer de restriktioner som han satts under – med andra ord upphör att vara en fri konstnär. Det är inte helt osannolikt att de har rätt. Men skulle man resonera på samma sätt med en journalist? Skaffa ett annat jobb? Knappast!

Migrationsverket uttalar sig inte i enskilda fall, och därför kan vi inte få några konkreta svar som rör Mehrans

fall. Beslutet att utvisa honom är nu överklagat och kommer att avgöras i vår.

Mehrans fall sänder ut ett hårt och kallt meddelande från Sverige till konstnärer i Iran och andra förtryckande regimer. Vad som kommer att hända om han sänds tillbaka till Iran orkar Mehran inte tänka på.

– Jag vet inte. Jag kan inte tänka på det. Jag vill bara måla, det kommer jag fortsätta göra var jag än är.

TEXT: ANDERS RYDELL

D R O R

FEILER

DROR FEILER VÄXTE UPP på den kommunistiska kibbutzen Yad Hanna på gränsen mot Västbanken. Som treåring lärde han sig sina första slagord: »Vad som är bra för Israels arbetare, är bra för Israel«. Men han kunde inte riktigt tala rent så betydelsen kom på hebreiska att handla om fårens bräkande, vilket fick hans föräldrar att skratta högt. De var båda aktiva kommunister. Pappan satt i partiledningen. Hans mamma är känd aktivist. Vid 89 års ålder tillhör hon fortfarande de frivilliga sjuksköterskor som ambulerar runt bland de palestinska byarna och flyktinglägren på Västbanken. Det är alltså ingen överdrift att säga att den politiska aktivismen präglade Dror Feilers liv sedan födseln. Som 18-åring började han den obligatoriska treåriga värnplikten i den israeliska fallskärmsjagarbrigaden. Inte för att han sökte spänning, säger han. Utan för att han inte ville lämna armén åt högern.

– Israels styrkor fick inte hamna i händerna på fascister och rasister. Vi var många unga vänstermänniskor som sökte oss till de tuffaste förbanden. Där försökte vi hålla den politiska diskussionen levande, säger Dror Feiler och blinkar mot solstrålarna som letar sig in genom köksfönstret.

Att solen för första gången på en hel vinter lyckats kravla sig över hustaken på Katarina Bangata betyder, enligt Feiler, att våren äntligen är här. Efter en slät kopp espresso går vi en trappa upp. Huset har anor från 1700-talet. Ursprungligen var byggnaden ett bryggeri. När kolera och smittkoppor härjade i Stockholm blev det sjukhus. Från 1903 och 30 år framåt var de gulputsade längorna mentalsjukhus. Idag är de några av Södermalms mest åtråvärda hyresrättar. Här har Dror Feiler och hans hustru konstnären GUNILLA SKÖLD FEILER bott de senaste sju åren. Under taknockarna har hon sin ateljé och han sin studio. På hyllorna trängs minnen från hans liv som aktivist och konstnär: En modell över M/S SOFIA, Ship to Gazas båt, som i maj 2010 blev känd över hela världen, då den och resten av fartygen i the Freedom Flotilla blev attackerade av israeliska soldater på väg med förnödenheter till Gazaremsan.

I en liten monter finns en miniatyr över installationen *Snövit och Sanningens Vansinne* som Dror Feiler gjorde tillsammans med Gunilla Sköld Feiler till utställningen *Making Differences* på Historiska Museet 2004. En två centimeter hög version av Israels ambassadör ZVI MAZEL, i full färd med att välta en av strålkastarna i vattnet framför en videokamera, vilket kom att bli en av vår tids mest uppmärksammade konstskandaler.

– Vad har historien lärt oss om stater som slår sönder konst, undrar Dror Feiler. Han svarar själv på frågan:

– Jo, då är steget inte långt från att göra samma sak med människor.

Han ser ut som en gammal hippie med sitt långa hår i en knut på huvudet. Men att vara ung i Israel i slutet av 1960-talet var inte en tillvaro präglad av fred, kärlek och förståelse som i många andra delar av världen. I synnerhet inte i den israeliska fallskärmsjagarkåren. Sexdagarskriget var formellt över men stridigheter pågick fortfarande längs gränsen mot Egypten.

I norr var läget spänt sedan PLO etablerat sig i Beirut. 1970 skickades Dror Feiler till Gaza. Befälhavare över området var ARIEL SHARON, som senare gjorde karriär som högerorienterad och starkt konservativ politiker och som till slut blev Israels premiärminister.

– En dag blev vi kommenderade till flyktinglägret Beit Lahiya. Där fick vi order att gå in i alla hus och föra bort alla män mellan 15 och 70 år. Men jag vägrade.

Den 19-årige Dror Feiler sattes i arrest. I förhören redogjorde han varför det var hans plikt, både som jude och israelisk soldat, att vägra lyda befälens order.

– Jag ansåg att ordern var olaglig. Den var ett brott mot Genèvekonventionen. Jag var utbildad för att möta fiendens soldater i strid, inte trakassera oskyldiga civila. Och det står inskrivet i israelisk militärlag att soldater är ålagda att inte följa olaglig ordergivning. Paragrafen kom till efter att nazisterna efter andra världskriget motiverade sina handlingar med att de »bara lydde order«.

»VAD HAR
HISTORIEN
LÄRT OSS OM
STATER SOM
SLÅR SÖNDER
KONST?«

Dror Feiler sällade sig därmed till några av den israeliska arméns första »refuseniks« – soldater som vägrade att tjänstgöra i de ockuperade områdena. 1973 lämnade han Israel för att hälsa på några vänner i Sverige som hade jobbat på kibbutzen där han växte upp. Tretton dagar efter att han landat på Arlanda utbröt Oktoberkriget och mer än hälften av soldaterna i Dror Feilers brigad dog i striderna. Han blev kvar i Sverige. Han jobbade i korvkiosk och på billackering innan han började utbilda sig till tonsättare vid Kungliga Musikhögskolan. 1983 blev han svensk medborgare. Den politiska glöden har aldrig falnat inom honom.

–Konflikten mellan Israel och Palestina var närvarande varje dag när jag växte upp. Den finns i min konst och min musik. Den har genomsyrat mitt politiska arbete. Den har gett mig ett aktivistiskt förhållningssätt. Tyvärr så upplever jag ibland att man ser ner på den typen av engagemang här i Sverige. Förhoppningsvis har Ai Weiwei gjort aktivismen mera attraktiv och accepterad även i konstsammanhang.

JAG TROR MÅNGA HÄR BETRAKTAR
AKTIVISM LITE SOM NÅGOT MAN ÄGNAR
SIG ÅT NÄR MAN INTE HÅLLER PÅ MED
YOGA ELLER BAKAR SURDEGSBRÖD.
SOM EN LYX.

–Då ska man komma ihåg att det bor många människor här i Sverige som har betalat ett väldigt högt pris för sin aktivism. Några år efter att jag kom hit anlände de första chilensarna som flydde undan Pinochet. Sedan kom iranierna som flydde från shahen. Plötsligt hade jag folk omkring mig som delade samma erfarenheter som jag. Jag var 18 eller 19 år när jag såg en av mina vänner bli ihjälskjuten bara några meter ifrån mig. Det var så klart ett djupt trauma. Min konst, min musik och allt jag gör idag präglas ju av den tiden. Av konflikten. För oss handlade politik inte om några hundralappar hit eller dit i olika skatteavdrag. Det handlade bokstavligen om liv och död.

ÄR DU BEREDD ATT DÖ FÖR DIN
POLITISKA ÖVERTYGELSE?

–Jag har stått och spelat saxofon vid muren mot Västbanken medan Israeliska soldater skjutit mot mig. Visst, jag var mycket rädd. Men sådana situationer fyller mig också med ett slags behärskning. Det är en krigssituation och det är som om kroppen behållit muskelminnet från tiden i armén. Jag blir kall. Jag blockerar alla fantasier om vad som kan hända. Jag börjar till och med tala annorlunda. Talet blir långsammare.

DET SYNTES I VIDEON DU VISADE
FRÅN SHIP TO GAZA. DU SÅG VÄLDIGT
SAMLAD UT I NÅGOT SOM MÅSTE HA
VARIT EN OERHÖRT PRESSAD SITUATION.
VAD HÄNDE?

–Föregående natt såg vi deras båtar på radarn. Det var ubåtar, fregatter, korvetter, zodiacbåtar, droner. Det var en enorm maktdemonstration. De kom närmare och ropade i högtalare: »Ändra riktning, åk mot nord!« Jag svarade dem i megafonen att vi var på internationellt vatten, att de inte hade någon rätt att stoppa oss. Då hotade de med att öppna eld. Då trodde jag att de hade blivit fullständigt galna. Öppna eld? Mot obeväpnade människor på internationellt vatten?

VISSTE NI DÅ VAD SOM HADE HÄNT PÅ
DE ANDRA BÅTARNA?

– Vår båt var den sista de attackerade och det hade hunnit bli gryning. På den turkiska båten gjordes ett visst motstånd. De var ju över 600 personer. De lyckades avvärja tre av soldaterna. I tumultet var det aktivisterna som lyckades hålla huvudet kallt. De kastade automatvapnen i havet. Men det hjälpte inte. Israelerna hade skickat SHAYETET 13, ett okänt specialförband med kommandosoldater. Det var obegripligt. Soldater är inte tränade att ta hand om civila. De är tränade att döda. Naturligtvis skulle det bli ett blodbad. Nio personer döddes. Åtta turkar och en amerikan.

»HÖGERN HAR EN

FÖRDEL AV ATT

DEN UPPLEVS

SOM BEFRIAD

FRÅN IDEOLOGI«

RÅKADE DU SJÄLV ILLA UT?

– En soldat ställde sig på mitt huvud med båda sina kängor och en annan knäckte ett revben med en spark.

DU SKRATTAR, VARFÖR DÅ?

– De beslagtog mina grejer, kameror, minneskort, datorer och jag krävde ett kvitto. Det visar kanske mer än något annat hur assimilerad jag blivit i det svenska samhället. Jag tycker så här i efterhand att det var ganska roligt. Här skriver man kvitto på allt. Ordning och reda. Men soldaterna ville inte höra talas om något kvitto. Jag vägrade lämna rummet innan jag fått ett kvitto. Till slut tröttnade de väl på mig. Efter att de misshandlat mig band de mina händer bakom ryggen med vita plastband och kastade mig i en skrub. När vi kom fram till Ashdod hamn tvingades jag under vapenhot att klä av mig. De rev ur mitt örhänge och tog alla mina resterande ägodelar. Därefter fördes jag i en slags bur till ett förhör, som om jag vore HANNIBAL LECTER. Efter några dagar blev jag utvisad och har nu inreseförbud i Israel till 2021.

HUR KÄNNES DET ATT INTE KUNNA

ÅTERVÄNDA TILL PLATSEN DÄR DU

FÖDDES?

– Jag kommer antagligen aldrig kunna få se min mamma i mitt barn-domshem igen. Hon är 89 år idag. Jag vet inte om hon lever i ytterligare tio år. Det känns faktiskt mer smärtsamt än jag någonsin kunde föreställa mig. De visste vad de gjorde, den saken är klar.

VAR SHIP TO GAZA BARA REN POLITISK

AKTIVISM ELLER VAR DET ÄVEN ETT

KONSTPROJEKT?

– Det var först och främst en politisk aktion. Men jag gjorde en performance ombord på båten som jag kallar *Kryddfaktorn 2*. Titeln syftar på de förbjudna kryddorna som gör att kebabben är godare i Tel Aviv än i Gaza. Israeliska staten har förbjudit införsel av en massa saker till Gaza. Så jag gör

en symbolisk vandring med kryddor, sötsaker, choklad, rakhyvlar, potatischips och andra förbjudna varor som jag köpte i Aten för att ta med till Gaza. Den och tre andra videofilmer blev tillsammans rumsinstallationen *You are terrorists* som visades i Linköping konsthall 2011, med bilder från stormningen av Frihetsflottan.

DU HADE BRUTIT MOT ISRAELISK

LAGSTIFTNING OM FARTYGEN KOMMIT

FRAM. ANSER DU ATT KONSTNÄRER BÖR

VERKA UTANFÖR LAGENS RAMAR?

– Konstnären, liksom alla andra, bör följa lagen. Men när lagen till sin karaktär är moraliskt oförsvarbar, då är det inte bara konstnärens utan också människans – allas vår uppgift att bryta mot lagen. Som ROSA PARKS. Lagen krävde att svarta skulle ge sin sittplats till vita. Hon vägrade. Hon bröt mot lagen. Det kallas civil olydnad. Om konstnären tycker att det finns en lag som på ett orättfärdigt sätt står i vägen för yttrandefriheten och konsten, då kan konstnären ta till civil olydnad. Men, och det är ett viktigt men, då måste man också vara beredd att ta sitt straff. Självklart var jag medveten om att jag skulle få betala ett pris för *Ship to Gaza*. Lagen ska gälla alla. Det är en absolut regel. Men samtidigt, om alla lyder lagen blint har vi problem.

HUR DÅ?

– Hitlertyskland var ett resultat av lagar. Bland annat ...

FÖR ETT PAR ÅR SEDAN VÄCKTE

KONSTNÄREN OCH GRAFFITIMÅLAREN

NUG UPPMÄRKSAMHET I KONSTVÄRLDEN.

RÄKNAS VANDALISERING AV EN

TUNNELBANEVAGN TILL CIVIL OLYDNAD?

– Om Nug tycker att nolltoleransen mot graffiti är oetisk eller omoralisk då tycker jag att han ska bryta mot lagen och ta sitt straff. Att begå brott, förvänta sig strafffrihet och sedan göra karriär på det? Hm – jag är inte säker på att det gynnar konsten.

TROR DU KONSTEN KAN GÖRA POLITISK SKILLNAD?

– Jag tror inte att jag kan göra någon realpolitisk skillnad med hjälp av min konst. Men konst kan vara en katalysator för nya tankar. Politisk konst verkar. Men den verkar inte på 1:1-skalan. Den är mycket mer subversiv till sin karaktär. Konst och kultur ska vara en nyckel till en dörr, som öppnar upp för nya tankar och idéer som får politisk betydelse.

KAN DU NÄMNA NÅGOT POLITISKT KONSTVERK SOM DU TYCKER HAR FUNGERAT SOM EN SÅDAN NYCKEL?

– Jag tror inte att Picasso hade några planer på att hans Guernica skulle bli en symbol för antimilitarismen. Han målade nog bara vad han kände efter bombningarna. Men verket har en sådan styrka och direktitet att det ständigt blir aktuellt i nya politiska sammanhang. En reproduktion av målningen finns i FN:s högkvarter. När generalförsamlingen sammanträdde 2003, inför invasionen av Irak, krävde USA:s utrikesminister COLIN POWELL att den skulle täckas över av ett blått skyнке. Det säger väl något om konst och politisk effekt.

ÅRETS HETASTE KULTURDEBATT HAR HANDLAT OM IFALL KULTURARBETARE MÅSTE VARA VÄNSTER. KÄNDE DU DIG UTPEKAD?

– Bengt Ohlsson väckte vissa viktiga frågor om hur människor fungerar i flock. Det mest problematiska med hans artikel är att den utgår från hans känsloliv. Detsamma gäller även många av de repliker som sedan följde. MARIA SVELAND svarade med att hon har ont i magen och att hon har svårt att sova. I verkligheten är det naturligtvis inte skribenter bosatta i Stockholms innerstad som främst lider i dagens politiska klimat. Därför måste diskussionen lyftas till ett ideologiskt plan. Det misslyckades Ohlsson med. Det misslyckades Sveland också med. Man misslyckades med att förstå den nuvarande världsordningen, alltså att den nyliberala konsumismen är minst lika ideologiskt styrd som vänstern.

SETT UR DET PERSPEKTIVET SKULLE MAN JU KUNNA PÅSTÅ ATT MÅNGA SOM JOBBAR MED REKLAM ELLER FÖRSÄLJNING PÅ SÄTT OCH VIS ÄGNAR SIG ÅT POLITISK AKTIVISM.

– Ja, fast där talar man ju bara om att folk gör sitt jobb. Högern har en fördel av att den upplevs som befriad från ideologi. Det gör att den kan framställa sig som neutral och objektiv. Att den bara gillar läget.

SÅ, VILKET ÄR DITT SVAR PÅ BENGT OHLSSONS FRÅGA. MÅSTE KONSTEN OCH KULTUREN VARA VÄNSTER?

– Jag tycker inte att den frågan är särskilt relevant. Det vi i stället borde diskutera är att konsten och kulturen har blivit bortskuffad från det offentliga samtalet. Kulturen borde vara en angelägenhet för alla. I stället har man förvandlat den till en konsumtionsvara, en smaksak. Problemet är att då finns inte kulturen längre. Det dödar kulturen.

JAG LÄSTE ATT SAMTIDSKONST HAR TILLHÖRT DE BÄSTA INVESTERINGSOBJEKTERNA DE SENASTE TIO ÅREN. KONST HAR VISAT SIG GE BÄTTRE AVKASTNING ÄN FASTIGHETER OCH AKTIER. BETYDER INTE DET ATT KONSTEN LEVER I STÖRSTA VÄLMÅGA?

– Är pengar alltid bra för konsten? I värsta fall upphör konsten då att vara konst och blir bara ett objekt för investering.

MEN MÅSTE KONST VARA DÅLIG BARA FÖR ATT DEN SÄLJS DYRT?

– Nej, nej! Det säger jag inte. Men om marknaden skulle bestämma vad som räknas som bra konst skulle Vincent van Goghs solrosmålningar ha blivit miljoner gånger bättre när de såldes på auktion än när hans bror Theo för länge sedan gav honom några franc för dem. I själva verket har inget förändrats, förutom att det finns människor med pengar som är beredda att spekulera i konstens framtida värde,

precis som när det gäller bostäder eller värdepapper. För mig är det verket i sig som är viktigast. Hur jag drabbas av det. Ingen summa pengar kan påverka hur jag drabbas av ett konstverk.

MEN LITE KULTURSPONSORING SKADAR VÄL INGEN?

– Det är ju vi kulturarbetare och konstnärer som finansierar kultursystemet. Det är vi som ägnar oss åt kultursponsring. Vi driver vårt galleri TEGEN 2 här ute på gården. Vi får inget ekonomiskt stöd för det, även om vi fått två uppskattande utmärkelser, Åke Hodell-priset och Konstnärsnämndens Dynamostipendium. Vi jobbar med galleriet för att vi vet att konst och kultur är en nödvändighet för en fungerande demokrati. Ett samhälle som inte odlar debatter och komplexa tankar genom kultur förlorar sin demokratiska legitimitet. Vi lever i ett kulturklimat som talar om medborgaren som en kulturkonsument. Men kultur är inget man konsumerar. Man måste vara delaktig i kulturen. Kulturen är riktiga kroppar som tar del, som delar rent fysiskt, tanke och rum. Hela det aktivistiska tänkandet bygger på fysisk närvaro och synlighet. Det är bara att se på det som händer på Tahrirtorget. I den virtuella världen, som Facebookvärlden, råder motsatsen. Jag tror vi hamnar i en farlig obalans om vi tror att det är verkligheten. Att aktivt förhålla sig till den insikten är också aktivism.

TEXT: LARS BERGE
FOTO: ERIKA SVENSSON

VÄRMBOK
FRÄN
GRERPPEN
INTE KAN FÖ-
RKLARA ALLE
DE UPPSTARUR

I BEGYNNELSEN VAR ORDET

V i gör olika saker i och med konsten, men konsten är hela tiden något *mer*, den går hela tiden utöver sig själv och är alltid närvarande på fler sätt än vi kan identifiera och förklara. Konsten är, i sina olika former och uttryck, en möjlig utvidgning av vår medfödda språkförmåga, ett existentiellt verktyg för mellanmännisklig kommunikation. Om vi vill att konsten ska vara en samhällselig möjlighet krävs en politisk förmåga att se till konstens språklighet. Det är en politisk förmåga som är frånvarande i den ekonomistiska hegemoni som utövar det samhällseliga ledarskapet idag.

Man kan ha konsten som yrke men den är inte ett yrke i sig själv. I kraft av sin språkighet är konsten en allmänmännisklig tillhörighet. Den är, liksom vårt naturliga språk, avhängig kulturen den uppstår i och den är, liksom språket, alltid något *mer*. Därför måste vi hela tiden vara beredda att uppmärksamma och försvara konstnärligt skapande som hamnar utanför en gängse rubricering.

Dess möjliga handlingsutrymmen, hur vi, genom konsten, tillåts komma till uttryck, handlar om våra grundläggande synsätt på konst, kreativitet, språk, kunskapsbildning och politik. Det handlar också om att hela tiden vara beredd att ställa de grundläggande frågorna: Vad är konst? Vad betyder den för oss som existentiella varelser och vad har vi den till som samhällsbyggare?

BILDKONSTEN HAR SEDAN 50 ÅR delat sig i två kunskapsbildningsvägar. Den ena har rötter långt tillbaka i tiden, till petrifierade ockrarester och grottväggar. Den konsten tillverkar och bearbetar artefakter för att få dem att meddela sig. Den berättar med bilder som kan kommunicera med olika erfarenheter och upplevelser av vad det är att vara människa och den gör det vid sidan av verbalspråket. Denna artefaktiska konst kan gestalta våra ordlösa erfarenheter, den kan komma till ordlöst, betraktas ordlöst och skapa insikt och vetskap både genom att generera ord och utan att formuleras i ord. Ett teoretiskt intresse för denna konstpraktik är en annan sak. Det kräver analytisk reflektion och skärpa i begreppsbildningen. Men ett teoretiskt intresse för praktiken är inte praktikens förutsättning. Det är viktigt att komma ihåg.

Om jag låter bilden »tala för sig själv« får jag inte veta något särskilt om upphovspersonerna eller deras liv och villkor. Att

*Vi lever i ordets tids-
ålder. Allt måste
omvärldsanalyseras,
dokumenteras,
utvärderas och
återrapporteras.
Det gäller inte
minst konsten.
Konstnären Nina
Bondesson värjer
sig mot övertron på
textmässig kontroll.*

genom bilder utröna till exempel estetiska, sociala, funktionella eller ideologiska sammanhang kräver en annan sorts uttolkning utifrån en textmässigt undersökande inställning. Men vi har en nedärvd beredskap att kommunicera i bild, och när bildkommunikationen får pågå så kan den landa i oss som insikt och erfarenhet utifrån vitt skilda bevekelsegrunder för upphovsperson och betraktare.

De två kunskapsbildningsvägarna i konsten skyntades med Duchamps ready made för nästan 100 år sedan. Men de befästes först när ett textmässigt förhållningssätt fick sitt stora konstskapande genombrott i USA på 1960-talet som konceptuell konst. Då hade en kunskapsbildningsväg i bildkonsten börjat ta form med verbalspråket som huvudsakligt meningsskapande material. Detta beskrevs i en essä 1963 av den amerikanske konstnären Henry Flynt: »Concept art is a kind of art of which the material is language«. På 1960-talet hade konstutbildningarna i USA sedan mer än 70 år varit etablerade inom universitetet. 1893 erbjöd fem av USAs främsta universitet utbildningar i konst. De akademiska konstutbildningarna upprättade nära förbindelser med andra akademiska discipliner, med begreppsliga analyser och undersökande förhållningssätt och alltsammans administrerades utifrån den styrande klassens kunskapsyn och kulturella tolkningsföreträde.

Man poängsätte över huvud taget inte hantverksmässigt, konstnärligt skapande arbete som exempelvis måleri eller skulptur på de utbildningarna om inte det praktiska arbetet stod i nära förbindelse med studier i konsthistoria.

Med detta har jag helt kort beskrivit två kunskapsbildningsvägar som vi ser i dagens konst; en ordlös artefaktisk och en språklig, begreppsligt textmässig. Det ger dock inte en bild av verkligheten. Så ser det inte ut. Verkligheten är alltid mycket mer komplex. I verklighetens olika konstliv pågår ett myller av förhållningssätt och korsbefruktningar mellan dessa två kunskapsbildningsmodeller. Jag avbildar inte, med en sådan här schematisk beskrivning, samtidens konstsituation, men jag gör en meningsadekvat generalisering. Det får man göra. Det har Max Weber sagt. Vi inte bara får, utan för att orientera oss och kunna presentera och hantera verkligheten på rimliga vis, måste vi göra generaliseringar.

Att presentera ett ordlöst artefaktiskt och ett begreppsligt

textmässigt förhållningssätt i konsten, är bara att tillverka ett språkligt, begreppsligt verktyg som jag kan använda när jag försöker förstå vad jag ser omkring mig. Med detta textmässiga förhållningssätt inleds en radikal förändring i konsten, som också speglar förändringar i det omgivande samhället.

DET GÅR ATT HITTA FLER enskilda exempel på att ett ökande teoretiskt, analytiskt intresse under tidigt 1900-tal började vinna inflytande inom andra samhälleliga verksamheter. Den 16 maj 1924 introducerade Walter Shewhart på Hawthorne Works ett kvalitetssäkringssystem för industrin. I efterhand kan man se det som ett startskott till ett övergripande förhållningssätt som idag präglar hela vårt samhälle, och som annonserar sig i en utvärderingskultur som allt oftare uppvisar en i det närmaste vidskeplig övertro på teoretisk analys, mätbarhet, överblickbarhet och kontroll.

Överallt pågår intensivt arbete med att planera, omvärldsanalysera, projektbeskriva, ansöka, dokumentera, utvärdera, återrapportera och kvalitetssäkra. Det tenderar att bli så omfattande att det riskerar att tränga ut och desarmera innehållet i de verksamheter det skulle säkra.

Denna allmänt spridda övertro på textmässig kontroll är en nödvändig parameter att räkna med, om man vill försöka förstå vilka samhälleliga villkor och handlingsutrymmen som är tillgängliga för konstens olika kunskapsbildningsvägar idag, och vilka förutsättningar som finns för att skapa framkomlighet för den krävande och givande mångstämmighet som finns i konsten.

NÄR JAG ARBETADE som professor i textil konst på HDK – Högskolan för Design och Konsthantverk på GU mellan 2005 – 2008, blev de svårigheter vi hade, att hantera olika konstnärliga kunskapsbildningsvägar, mycket tydliga. När min kollega Marie Holmgren och jag, i samband med diskussionen om konstnärlig forskning, sökte medel från konstnärliga fakulteten, för att göra en forskningsinitieringstudie om den praktiska konsttillverkningens villkor, möttes vi av en utsträckt hand med pengar och ett aggressivt diskussionsklimat. Det var uppenbart att vår konstnärliga erfarenhet formulerade en i grunden främmande kunskapsbildning inom universitetet.

Behovet av att formulera villkoren för en kommande forskningsetablering kom inte inifrån konsthantverksområdet. Det stod inte en kö av presumtiva konsthantverks-forskare och trampade varandra på hämlarna för att få komma in på universitetet och börja forska. Behovet av att formulera forskningsvillkoren kom av ett yttre tryck. Det är bestämt att alla ämnen inom universitetet ska vara forskningsbara och forskningen skulle etableras även inom konsthantverket. Om inte vi på utbildningen försvarade att

denna forskning skulle formulera sina egna villkor inifrån området, så stod det klart att villkoren skulle dikteras av någon annan. Idag krävs av var och en att verbalt artikulera sin konstnärliga erfarenhet, sina idéer, sina anspråk och möjligheter. Vill man komma åt ett handlingsutrymme i konsten så måste man kunna skriva sig till det.

VI LEVER ALLTSÅ I EN tid som hyser ett mycket stort teoretiskt intresse för både liv och konst. Men det är inte begrepp eller teorier som är faran här. Det oroväckande är att det textmässigt teoretiska intresset styrs av en ortodox inställning som överordnar det textmässiga och överskuggar det faktum att vi hela tiden erfar mer än vi förmår uttrycka i ord. Vi bortser från att begreppen inte kan förklara allt de uppstår ur. Och det gör oss blinda för vår stortartade förmåga att med små medel ställa obesvarbara frågor och gestalta våra ordlösa erfarenheter. Vi ser inte vad den förmågan egentligen betyder. Den artefaktiska, ordlösa konsten får i denna verbalspråkliga, teoriskapande och kontrollerande hegemoni allt uslare villkor och handlingsutrymmen.

Vår tids textmässiga sätt att se på konst verkar fortfarande få oss att hålla tillgodo med det institutionella konstbegrepp, som bland andra George Dickie föreslagit som sorteringsvariant för vad som är Konst och vad som är Annat. Konstvärldens institutioner proklamerar de teorier utifrån vilka de utser den konst som platsar i konstvärlden genom att den konsten i sin tur bekräftar och upprepar teorierna.

Det cirkulära utbytet av förutsättningar mellan olika utövare och uttolkare blir ett slutet system. George D såg själv teorins cirkulära tillkortakommande, men accepterade det med kommentaren: - It's not *viciously* circular - men jag tror att han underskattade konsekvenserna, eller om han inte brydde sig. Resultatet blir alltför ofta en sällskapssjuk anpassningsvillighet och okritisk lojalitet från konstvärldens aktörer gentemot den egna makten. Det ömsesidiga beroendet förklarar också svårigheterna att ifrågasätta denna maktordning. Inte minst på dagens konstutbildningar. Den textmässiga idéhanteringen har hittills varit så framgångsrik i sitt socio-kulturella ledarskap att många konststudenter reagerar på dess konsekvenser som vore de naturfenomen, som man har att anpassa sig efter om man vill klara sig, istället för åsikter och teorier som man kan bemöta och kritisera.

KONSTEN ÄR AVHÄNGIG den övriga samhällsutvecklingen och kan inte betraktas som en isolerad företeelse. Man kan se hur samtidens hantering av konstens situation och villkor, från de ortodoxa textmässiga anspråken till en otillräcklig offentlig medfinansiering, är nära släkt med vår postmoderna konsumtionsordning, som är totalt ointresserad av produktionsvillkor. Varorna

begärs, de kan väljas eller förkastas, men hur de tillverkats vill vi inte veta. På samma sätt ser vi idag en oförmåga att beakta konstens produktionsvillkor. Vad är det som krävs av världsliga villkor och intellektuella, andliga utrymmen för att olika sorters konst ska kunna komma till och eftersträva sin fulla kapacitet? Det är en icke-fråga. De bidrag samhället vill ha av konstnärerna vill man kunna begära fram, välja eller förkasta utan att behöva ta hänsyn till eller medfinansiera relevanta produktionsvillkor. Man tvingar in konsten i kortsiktiga projektlägen. Projektosen griper omkring sig och det är en allvarlig sjukdom som sprids genom brist på pengar och vanföreställningar om konsttillverkningens förutsättningar. Vad vi ser är en politisk oförmåga och ovilja att förstå den fria konstens betydelse som instrument för ett öppet demokratiskt samhälle och en administrativ följsamhet gentemot orimliga kulturpolitiska strategier.

De grundläggande förutsättningarna för att hantera det breda spektrum som de två kunskapsbildningsvägarna i konsten presenterar är således inte särskilt goda så länge vi inte vill erkänna och komma överens om de kvalitativa villkor som krävs för att konsten alls ska kunna skapas. Det räcker inte längre att bedöma kvalitet utifrån det färdigställda uttrycket som ett konstverk visar fram. Om till exempel ett modernt museum gör en stor utställning med tre av de konstnärer man anser vara de största målarna de senaste 150 åren, utan att samtidigt visa att man förstår och är beredd att försvara den samtida konstens olika tillverkningsvillkor och handlingsutrymmen, bidrar man inte till en levande kommunikation i konsten utan blir bara en utsugare av det färdigställda konstverket. Om vi, utifrån hur konstens meningsskapande mångstämmighet visar sig här och nu, vill föra en diskussion om konstnärlig kvalitet, måste vi vara beredda att diskutera kunskapssyn snarare än konstsyn och inse att konstens produktionsvillkor är en oavvislig parameter i en sådan diskussion idag.

DET ÄR MYCKET VIKTIGT att förstå att det inte finns någon konflikt mellan artefaktiska och textmässigt konceptuella sätt att göra konst. Striden står inte mellan konstens olika kunskapsbildningsvägar. Utmaningen vi står inför är att avvisa de ortodoxa maktanspråken som kräver text för att legitimera all mänsklig verksamhet idag. Där till och med barnen på skolans mellanstadium ska skriva utvärderingar i träslojden för att bevisa sin kunskapsinhämtning i ämnet.

Att avvisa den ortodoxa inställningen till det textmässiga, innebär att man istället skulle kunna närma sig ett heterodox förhållningssätt. Det skulle tydliggöra att konstens kunskapsvägar är rörliga, mångfacetterade och olikartade. Att de kräver olika verktyg, olika metoder och olika arbetsinsatser. Ett heterodox

omhändertagande av konstens språklighet och kunskapsbildning skulle kunna skapa större förståelse för konsten, inte bara som nästa område att exploatera för ekonomisk tillväxt eller ett område för teoribildning utan också som ett personligt sätt att förhålla sig till världen. Striden står inte mellan olika sätt att göra konst utan mellan ett ortodox och ett heterodox synsätt på görandets möjligheter. Den enda vägen eller de många vägarna. Konflikterna som uppstår har inget med själva konstskapandet att göra. De är alltid positionella utifrån de synsätt på görandet som förmedlas genom det rådande kulturella ledarskapets tolkningsföreträde.

Och strid om positioner är oundvikliga när konsten visas en så skriande brist på tillit och är satt under så hård press som i dagens samhälle. Den offentligt finansierade konsten sorterar under den generella välfärdspolitik som vår finansminister ser som sitt viktigaste uppdrag att på ett rationellt och humant sätt montera ned (Anders Borg, *Generell välfärdspolitik – bara magiska ord* 1992).

Konstens samhälleliga situation och villkor handlar om politik.

Men konsten är inte ett politikområde vilket som helst bland andra politikområden. Politiken måste låta konsten föregå politiken för att ge oss möjlighet att möta världen utifrån frågor om existensen, om Vadan och Varthän. Konsten kan vara ett dugligt instrument för demokrati, men bara som fri företeelse och fenomen. Bara till sitt väsen; i sin språklighet, i hur vi människor kommer till uttryck.

Vi lever i en komplicerad och osäker verklighet och det krävs att vi stärker vår mentala och politiska beredskap för att kunna möta den verkligheten. De förslag på förenklade förklaringar, problemställningar och lösningar som allt oftare dyker upp måste bemötas med argument. Demokrati är ett levande tillstånd och kan bara förvaltas i ett ständigt pågående blivande. Den kräver medborgarnas röster inte bara vid val vart fjärde år. Det kräver erfarenhetens röst, inlevelsens röst och den kritiska bildningens röst. Vi behöver verkligen allt språk vi kan komma åt.

Om konsten ska kunna bidra till ett samhälle som vill vara ett samhälle för människorna så måste konst- och kulturpolitiken utgå från *demokratins betydelse för den fria konsten och den fria konstens betydelse för demokratin*.*

NINA BONDESÖN

BILDKONSTNÄR OCH TIDIGARE PROFESSOR I TEXTILKONST PÅ HDK I GÖTEBORG.

Israel–Palestina-konflikten står ohjälpligt och stampar. Det är varken politiker, militärer eller diplomater som just nu leder fredsamtalet. På båda sidor muren har konstnärer funnit vägen till en ny slags dialog i sökandet efter identitet.

KONSTEN ATT RIVA EN MUR

– PARK LEWINSKY, TACK!

Taxichauffören tittar skeptiskt på mig i backspeglarna.

–Park Lewinsky? I södra Tel Aviv? Är ni säkra på att ni vill dit? Det är inget trevligt ställe.

Vi förklarar att vi ska se ett konstprojekt och samtidigt som han bekymrat skakar på huvudet börjar han motvilligt att köra. Det här området är inget han vill visa turister. De flesta Tel Aviv-bor har själva aldrig ens varit här, säger chauffören ursäktande.

Vi åker längst havet. Solen är stor och orange vid horisonten över segelbåtarna. På andra sidan vägen tornar Tel Avivs höghus upp sig och kastar långa skuggor över vägen. Det har börjat skymma. I de södra delarna av staden är husen trasiga. Vi svänger in framför en upplyst park mitt i ett bostadsområde. Det är fullt av ungdomar som sitter i klungor och röker. Park Lewinsky, en grön markplätt i området mellan den gamla och den nya centralbusstationen, är känd som samlingsplats för knarkare, sexarbetare och hemlösa. Men här samlas även stadens flyktingar och gästarbetare. Mitt i denna, så här i skymningen, lite skumma park ska the Garden Library finnas. Ett projekt startat av en grupp konstnärer, en av dem den israeliske konstnären LIOR WATERMAN.

Och mitt i parken står det. Ett bibliotek utan dörrar eller väggar. På mattor framför de upplysta bokhyllorna sitter barn och vuxna och läser. Den dunkla parken känns plötsligt inte det minsta skum. Faktum är att flyktingar och gästarbetare under de senaste åren nästan helt tagit över parken. Det kriminella gardet har dragit sig tillbaka. Och de flesta tror att det till stor del är bibliotekets förtjänst. Det har funnits här i tre år nu.

RAMI GUDOVITCH går runt och pratar med barnen. Han är volontär i projektet och ansvarig för ungdomsgrupperna. Det här är hans reality-check, förklarar han. Till vardags är han filosofie doktor

på universitetet. Han tycker att situationen för flyktingarna i Israel förvärrats.

–Regeringen är fast i en ideologisk kokong som sprider sig till alla delar av samhället. Jag tror inte att israeler egentligen är mer rasistiska än andra, men vi har stora problem med flyktingpolitiken. Barnen får gå i israeliska skolor och lära sig hebreiska. Men sedan ska de skickas tillbaka, säger han.

I Israel lever nu omkring 45 000 afrikanska flyktingar, 15 000 i Tel Aviv. De flesta nyanlända kommer från Eritrea och Darfur. Utöver dessa lever omkring 40 000 gästarbetare bara i Tel Aviv, de flesta från Filippinerna och Thailand. Men oddsen att få stanna är mycket liten.

Flyktingfrågan engagerar många konstnärer, och i det slitna området kring Park Lewinsky har nu ett nytt konstnärskvarter börjat växa fram. Nya gallerier öppnar här och många progressiva konstnärer söker sig hit. Det är symptomatiskt, i Israel är de flesta konstnärer politiskt engagerade. Aktivism och konst är i det närmsta synonymt, och all konst som görs här blir politik, åtminstone i betraktarens öga. Att ta avstamp i flyktingfrågan skjuter in spetsen på den allra känsligaste punkten i Israel: Vem har rätt att leva här? Vem får vara israel? Sökandet efter identitet är det som starkast präglar unga israeliska och palestinska konstnärer idag. Realpolitiken står sedan länge och stampar – men inom konsten har man börjat närma sig varandra och börjat finna en ömsesidig förståelse.

JAG STÅR I BAREN PÅ gatucaféet i allén som delar filerna på Tel Avivs paradgata – Rothschild Boulevard. Gatan kantas av stadens typiska vita Bauhausbyggnader, som placerat Tel Aviv på Unescos världsarvslista. Bredvid mig står SANDRA WEIL. Hon är

konstkurator,
uppvuxen i
Sverige men bosatt i Tel
Aviv sedan 13 år tillbaka. Hon tar en
klunk av sin cappuccino och kisar mot
solen över allén.

– Jag ser fortfarande tälten framför
mig när jag blundar, säger hon.

Det var här massdemonstrationerna
startade i somras.

Det som började med att tre perso-
ner blev utsparkade från sitt hem och
helt enkelt satte upp ett tält mitt i allén,
utvecklades snabbt till en massdemon-
stration, där hundratusentals medelklass-
israeler krävde bättre levnadsvillkor och
social rättvisa. Regeringen ifrågasattes
för att de prioriterat försvaret och bosätt-
ningar på Västbanken på bekostnad av
ökande samhällsklyftor och fattigdom i
landet.

Rothschild Boulevard förvandlades
till ett tältläger, och protesterna pågick
i flera månader. Konstnärerna blev
drivande i debatten. Många av dem lever
i en tuff ekonomisk situation då hyrorna
är höga. Sandra Weil berättar att det
finns ett inofficiellt men väletablerat
system för att stödja konstnärer. När ett
hus är obebott, i väntan på rivning eller
renovering, så hyrs lägenheterna ut för
låg hyra till konstnärer.

– Demonstrationen var inspirerad
av den arabiska våren, och även om
den inte ledde till några dramatiska
förändringar så ingav den hopp och en
optimism om att den lilla människan
faktiskt kan påverka och göra skillnad,
säger Sandra Weil.

Livliga diskussioner pågår runt
omkring oss kring borden på caféet.
Franskan och ryskan blandas med
hebreiska.

– Den unga generationen har alla

föräldrar som invandrat,
säger Sandra Weil.

Sökandet efter identitet är det
som tydligast präglar konstnärerna här.

Och det finns många lager. DAVID
ADIKA är en ung konstnär som ser sig
själv som judisk arab, vilket hans verk
reflekterar. I sin fotokonst leker han med
fördomar och symboler om judendom
och islam. Begreppet intersektionalitet
blir uppenbart i ett land där så många
kulturer möts och korsar varandra.

– Vissa judar med ursprung från
arabländer känner att de ses som andra
klassens medborgare. De har en annan
kulturell bakgrund än de europeiska
judarna, som format stora delar av
kulturlivet i Tel Aviv. De är inte nödvän-
digtvis uppväxta med föräldrar som
lyssnade på Mozart, säger Sandra Weil.

Det finns dolda intellektuella hierar-
kier att bekämpa. MANAL MAHMID är en
palestinsk-israelisk konstnär som i sin
konst försöker konfrontera och återskapa
sin uppväxt i byn Umm El Fahem, en
israelisk by med arabisk och pales-
tinsk befolkning. Hon skapar parallella
världar mellan hur det var och hur det
är idag, och utforskar behovet av ett hem
för vår identitet.

DOR GUEZ är en annan uppmärk-
sammad ung konstnär som utmanar
behovet av en nationell identitet. Nyligen
hade han en utställning på Tel Avivs
konstmuseum om Nakban, den kata-
strof som drabbade palestinerna när
Israel bildades och hundratusentals
palestinier fördrevs. Med tallen som
symbol för Nakban vill han med utställ-
ningen komplettera historieskrivningen.
Israelerna har länge, både före och efter
det att staten Israel bildades, planterat

stora tallskogar.

Dor Guez menar att skogs-
planteringen var ett sätt att göra
anspråk på landet. Tallar växer fort och
kommer dessutom från Europa, precis
som många judar vid denna tidpunkt.
Israelerna förknippar tallskogarna och
de gamla suddiga fotografierna med
nybyggare som stödjer bilden av att
judarna byggde landet. Men enligt Dor
Guez var det till stor del palestinier som
utförde denna plantering. En av dem var
hans egen morfar. Med utställningen vill
han visa att palestinerna är en del av
Israels historia.

KÖN RINGLAR SIG LÅNG med festklädda
människor utanför Tel Aviv Museum of
Art. Det är invigningsfest för en nybyggd
del av museet, New Amir Building.
Museet ligger omgivet av skyskrapor i
stadens finansdistrikt. De breda gatorna
är öde, men utanför ingången är det fullt
av människor ikväll. Det tar ett tag för
alla festdeltagare att passera säkerhets-
kontrollen i entrén.

JAY M SHULTZ, som startat Tel Aviv
Arts Council, är kvällens värd. I grå
kostym proffsringlar han med gästerna
som har fullt upp med att balansera snit-
tarna och vinet.

– Här ska man fokusera på modern
samtidskonst, berättar han med omiss-
kännlig New York-dialekt.

Jag får känslan av att han befinner
sig långt bort från Park Lewinsky och
den nya konstscenen. Detta är etablisse-
manget. Tel Aviv byggdes av immigranter

från Europa med den modernistiska romantiska visionen som grund. Staden skulle bli ett center för kulturell liberalism, och redan på 20-talet öppnades gallerier i Tel Aviv.

Invigningstalet hålls av den internationellt kände israeliske konstnären EYAL GEVER. Han gör animerad 3D-konst och simulerar frusna ögonblick av katastrofer. Bilder av kraschade föremål projiceras på väggen bakom honom.

Gever började som fallskärmsjägare i den israeliska militären, men fick en njurinfektion och bytte till ett skrivbordsjobb, där han mejslade fram elektroniska simuleringar för att beräkna effekterna av explosioner. Detta omformade han sedan till konst.

I en intervju i brittiska the Wire förklarade han sin relation till konsten:

– Jag närmar mig det som en serie-mördare. Jag har inget medlidande eller barmhärtighet. Det är därför jag inte kommer att visa dig blod och kött.

Det är få länder i världen där det är helt naturligt att de allra flesta konstnärer har varit militärer, men det har de här.

De israeliska konstnärerna tvingas ständigt att förhålla sig till konflikten.

Inom vissa delar av konstvärlden vill man komma ifrån det. Det är ett ok, men det är ofrånkomligt.

– All konst som görs här blir politisk, bara för att den görs här, säger Sandra Weil.

På samma sätt som svarta konstnärer i USA fått kämpa mot att ses som »black artists«, på samma sätt får israeliska och palestinska konstnärer kämpa för att inte reduceras till konfliktkonstnärer.

– När konstnären MICHAL NA'AMANS målningar ställdes ut i Stockholm för några år sedan blev det stora rubriker i

kvällspressen.

Hennes röda tavla tolkades som symbol för en blodig konflikt. Men det var inte alls vad den handlade om. Den handlade om jämställdhet, säger Sandra Weil.

Konstnärerna förväntas ta ställning och förhålla sig till idén om Israel, om ett samhälle skapad av en vision. En utopi som visat sig svår att realisera.

FÖR TIO ÅR SEDAN började Israel bygga den kontroversiella muren på Västbanken. Sedan dess har den varit huvudfokus för den politiska konsten i Israel. Så fort den första delen av muren stod klar blev den föremål för såväl professionella som amatörgrafittikonstnärer. Men murens förespråkare hade också konstnärliga visioner. Muren i sig blev nämligen inte något arkitektoniskt mästerverk, och det var heller inte ambitionen – inga arkitekter anlätades för att rita den. Den var en säkerhetspolitisk konstruktion. Den israeliska regeringen anlätade därför konstnärer i efterhand för att dekorera muren så att den skulle smälta in i landskapet. Genom att måla naturtrogna landskap på muren skulle den gömmas. Från motorvägen på den israeliska sidan ser vissa delar av muren ut att bara vara några meter hög – en illusion för ögat. En av konstnärerna som regeringen anlätade hette MIKHAIL MORGENSTERN som var en ryskjudisk immigrant. Han motiverade genomförandet av uppdraget med att det fick utsikten att bli bättre, och att de landskap de målade inte hade någonting att göra med vad om hände på andra sidan muren. Den murkritiske israeliske konstnären LARRY ABRAMSON svarade med att måla

ett liknande idylliskt landskap med ett blixtlås över.

Dilemmat för murens motståndare ligger i att uppmärksamma muren utan att stärka dess existensberättigande. Vissa av verken har skapats för att minska skadan av muren, medan andra har skapats för att understryka och uppmärksamma den skada den gör. Den israeliske konstnären och aktivisten RONEN EIDELMAN har skrivit en rapport om muren och konsten. Enligt honom byggde den israeliska staten muren inte bara som skydd mot palestinska terrorattacker, utan också för att gömma problemet (palestinierna) där bakom. Det har på sätt och vis misslyckats, muren står som en ständig påminnelse om ockupationen. Och även om den kan ha minskat antalet terrordåd, så kan murens förödande effekter för palestinierna leda till mer våldsamheter i framtiden, menar Eidelman.

En vanlig symbol på den palestinska sidan av muren är växten sabra, som kan överleva i de tuffaste miljöer och vars grenar växer ut igen när de klipps av. Men även seriefiguren Handala, den palestinske konstnären och serietecknare NAJI AL-ALIS signaturfigur, skapades som en symbol för de palestinska flyktingarnas kamp. Handala är en tioårig flyktingpojke, som alltid avbildas bakifrån med händerna knutna bakom ryggen. Han har nu blivit symbol för flyktingar världen över. Al-Ali blev skjuten på öppen gata och dog 1987. Ingen har dömts för mordet, men PLO har anklagats för att ligga bakom.

»ALL KONST SOM GÖRS HÄR BLIR POLITISK, BARA FÖR ATT DEN GÖRS HÄR«

I BYN BIL'IN I RAMALLAH har byborna protesterat mot ockupationen varje vecka i tre år. Men här har militärer och poliser inte mötts av stenkastande ungdomar utan av konstverk – något som visat sig vara svårare att bemöta.

Politiska aktivister har blivit konstnärer, eftersom konsten visat sig vara ett effektivt vapen. Protesterna kan liknas vid ett slags performance. Byborna har bland annat tillverkat en jätteorm som ringlar fram och äter allt som kommer i dess väg, som en symbol mot ockupationen. Eller så gömmer sig bybor i tunnor och rör, som mänskliga installationer, vilket även försvårar för militärerna att ta sig fram.

De innovativa performance-protesterna blev snabbt en medial följetong, uppmärksammas både av palestinier och israeler. Konsten visade sig vara ett effektivt verktyg för att sprida budskapet. Och folket i byn kunde manifesteras sitt motstånd mot ockupationen på ett fredligt sätt, vilket också vände upp och ner på synen på palestinier som våldsamma. Dessutom gjorde de sig onåbara för den israeliska militären, som hade svårt att slå ner människor utklädda till hus eller ormar.

De föremål, som skapades av byborna, ställdes senare ut på ett galleri i Tel Aviv. Det skapade splittrade känslor – samtidigt som objektens politiska betydelse ansågs reducerade till objekt i en vit kub, så var det ett sätt att göra kampen känd för ännu fler.

Muren har blivit en samlingspunkt för konstnärlig aktivism och konstnärer från hela världen har uttryckt sina politiska åsikter här. BANKSY har kallat muren för »det ultimata resmålet för

grafittimålare«.

Han målade på den palestinska sidan av muren 2005, utifrån perspektivet att »muren gjort Palestina till världens största fängelse.« Men Banksy fick även kritik för att ha gjort den förhatliga muren vacker. Den israeliske konstnären YOAV WEIS har redan börjat sälja av muren till spekulanter. Samma år som Banksy målade på muren hölls en omfattande utställning, ett samarbete mellan ett tjugotal israeliska,

palestinska och amerikanska konstnärer, som en enad protest mot muren. De kallade sig för »Artists without Walls«, och ställde ut i Tel Aviv, Ramallah och New York. RONEN EIDELMAN, som var en av konstnärerna, beskriver hur tolkningarna tydligt skiljde sig mellan konstnärerna utifrån deras olika perspektiv. De amerikanska konstnärernas verk var rättfram, de flesta använde sig av muren figurativt i sin konst. »Som vore de i färd med att övertyga om dess existens«, skriver Eidelman. Han menar att detta, från ett mellanösternperspektiv, uppfattades som banalt. De israeliska konstnärerna angrep muren från ett ironiskt och pessimistiskt perspektiv. De relaterade inte direkt till muren, utan mer generellt till den våldsamma situation de levde i. De palestinska konstnärerna berörde varken muren direkt och knappt heller ockupationen. Deras konst var expressionistisk och abstrakt. Enligt Eidelman beror det på att muren för dem är för ond för att hantera i en konstnärlig kontext. De aktar sig för att banalisera ondskan.

DEN GAMLA HAMNSTADEN JAFFA, en gång Jerusalems port mot havet, är idag en del av ett expanderande Tel Aviv. Bredvid de bibliska små gatorna i hamnkvarteret har de lagerlokalerna renoverats. Dessa rymmer nu hipa caféer och klubbar med livespelningar. I en av dessa ligger the Jaffa Salon of Palestinian Art in Tel Aviv. På tegelväggarna hänger stora färgstarka målningar, de flesta föreställande landskap. I mitten står en stålträds-skulptur av en häst i naturlig storlek. Galleristen AMIR NEUMAN blir intervjuad av israelisk tv om den nya utställningen. Intresset för palestinsk konst i

Israel har ökat dramatiskt under de senaste åren.

Från att ha varit en raritet syns nu palestinska konstnärer på allt fler gallerier. Konstsamlarna har fått upp ögonen för palestinsk konst och priserna har tredubblats de senaste tre åren.

För 15 år sedan öppnade galleristen SAID ABU SHAKRA ett galleri för palestinsk och arabisk konst i den nordisraeliska staden Umm El-Fahem. Ingen trodde att galleriet skulle överleva i mer än två månader. Men för ett år sedan hedrades Abu Shakra på Tel Aviv Museum of Art. Politiker, diplomater och andra digniteter bidrog med pengar till ett nytt museum som Said Abu Shakra planerar att öppna.

Tendensen är tydlig. Samtidigt som fredsförhandlingarna i Mellanöstern stannat av, så har intresset för palestinsk konst ökat. Konsten bygger broar mellan människorna, på gräsrotsnivå.

– Det fanns en tid när det judiska samhället hade svårigheter att acceptera palestinska israeler som palestinska, med deras traditioner och samhälle, sa ELLEN GINTON, curator för israelisk konst på Tel Aviv Museum of Art till New York Times. Men den attityden har förändrats.

I kölvattnet efter Said Abu Shakras galleri i Umm El-Fahem har liknande initiativ tagits av arabier och judar över hela Israel. Och museerna tar efter. RONA SELA, curator för israelisk och palestinsk fotokonst, arbetar för en förändring.

– Jag vill att israeler ska lära sig palestinsk historia, eftersom de inte lär sig det i skolan, säger hon till New York Times.

Förståelse är kanske ett av de vassaste verktygen för att överbygga

konflikter.

Det ökade israeliska intresset för palestinsk konst har fått fler palestinier att satsa på konsten och att kontakta israeliska institutioner.

– Kulturscenen brukade vara nästan obefintlig i det arabiska samhället, ingen bio, ingen teater, inga gallerier, säger Said Abu Shakra till New York Times. Han delar ansvaret lika mellan israeler och arabier.

– Israel gjorde ingenting för oss. Men vi gjorde heller ingenting för oss själva.

The Jaffa Salon of Palestinian Art in Tel Aviv öppnades för drygt två år sedan. Det fångar upp många nya palestinska konstnärer. Konsten har ofta en politisk underton, men inte alltid på det mest förväntade, uppenbara sättet.

– Många blir förvånade. De undrar var alla bomber och kalashnikovs är. De förväntar sig någonting mer politiskt, men så får de se landskap, säger han.

Jag fastnar framför tre stora målningar föreställande karga jordåkrar, där gröna växter kämpar sig upp ur den torra jorden. Det slår mig att det kanske inte är muren, vapen eller taggtråd som tydligast visualiserar konflikten. I ett land som präglas av tusenåriga konflikter, och som tre länder gjort anspråk på, kan en enkel landskapsmålning vara det allra mest politiska.

TEXT: MICHAELA MÖLLER

»DET ÄR FÅ LÄNDER I VÄRLDEN DÄR DET ÄR HELT NATURLIGT ATT DE ALLRA FLESTA KONSTNÄRER HAR VART MILITÄRER»

STEKPANNAN

VAD HETER DU?
VAD ÄR DET DU HAR VALT?
VARFÖR?

ERIK SJÖDIN.
EN STEKPANNA I STÅL.
DEN FUNKAR PÅ ALLA SPISAR OCH REPAS INTE AV METALLVERKTYG.
JAG TROR ATT DEN KOMMER ATT HÅLLA HUR LÄNGE SOM HELST.

HUR ANVÄNDER DU DEN?

JAG HAR ANVÄNT DEN FÖR ATT LAGA MAT AV AZOLLA, EN VATTENVÄXT SOM JAG UTFORSKAR SOM MÅTINGREDIENS. JAG ARBETAR OCKSÅ MED ETT PROJEKT OM ELD DÄR DEN ÄR MED PÅ ETT HÖRN. TILL VARDAGS ANVÄNDER JAG DEN FÖR ATT LAGA LUNCH OCH MIDDAG. I SOMRAS TOG VI MED DEN UT I SKOGEN OCH LAGADE PLÅTTAR MED LINGON OCH SVAMP.

Konstnärernas Hjälpfond

Är du konstnär och behöver hjälp?

Bidrag från Konstnärernas Hjälpfond kan utdelas som:

- tillfälligt stöd vid sjukdom
- årlig pension från fyllda 65 år

För mer information och ansökningblanketter

Ring 08-767 30 00

www.konstnarernashjalfond.se

Bidrag från hjälpfonden kan sökas under hela året.

Styrelsen för Konstnärernas hjälpfond

Ordförande: Carl-Gustaf Petersén

Ledamöter: Lars Huck Hultgren, Bengt Härdelin, Ingvar Jörpeland, Anders Karlsson, Gunilla Odelfelt, Ulf Olausson, Yngve Svedlund, Bo Thorén, Tommy Widing, Lotte Nilsson-Välímáa

Sakkunniga: Stig Kangas, Anna-Lena Lundmark, Lars Lundblad

Sekreterare: Marianne Petersén

KRO

Din trygghet

Konstnärernas Riksorganisation (KRO) och Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF) bevakar konstnärrens intressen genom att driva politiska frågor med målet att förstärka medlemmarnas sociala och ekonomiska trygghet och därmed göra det möjligt för konstnärer att vara yrkesverksamma inom sina respektive områden.

Läs mer på kro.se/blimedlem

KIF

BUS

Din rätt

Genom BUS (Bildkonst Upphovsrätt i Sverige) får bildupphovsmannen ersättning när konstverk nyttjas och juridisk hjälp i upphovsrättsfrågor. BUS underlättar användning och säkerställer att relevanta tillstånd ges. Medlemmar är bildkonstnärer oavsett uttryckssätt, målare, skulptörer, grafiker, illustratörer, performers, videokonstnärer, konsthantverkare, designers med flera.

Läs mer på bus.se

LEDARE KRO

KARIN WILLÉN

Offensiv konst

TAGGORD Offentlig konst, Procentregeln, Offentlig upphandling

Varje dag får kansliet på KRO/KIF mail och telefonsamtal från konstnärer och uppdragsgivare om offentlig konst. Man frågar och vill ha råd: Är det okej att efterfråga skiss med budget och teknisk lösning tidigt i en upphandling? Kan KRO/KIF bidra med juryledamot i en tävling om ett kommunalt utsmykningsuppdrag? Ska politiker själva fatta beslut om offentliga konstuppdrag?

Varje svar genererar fler frågor. Den offentliga konsten är satt under förändring. Det finns ett ökat intresse och stora möjligheter till att utöka en relativt väl fungerande uppdragsmarknad för konstnärer. Den offentliga konsten är, för de konstnärer som tar sig an frågor kring konst och offentlighet med ett fördjupat intresse, en väldig utmaning och möjlighet.

Nej, att begära in skiss för tidigt och utan ersättning strider mot den proportionalitetsprincip som gäller vid upphandlingar. Principen om proportionalitet innebär att inget större arbete ska utföras i första fas av en anbudsprocess. Det är helt enkelt inte rimligt att uppdragsgivaren efterfrågar ett kvalificerat arbete för tidigt i upphandlingsprocessen och till råga på allt utan att konstnären fått ersättning.

Och ja, KRO/KIF kan bidra med juryledamot till en tävling i kommunal offentlig konst. Men hos KRO/KIF väcks flera frågor: vad är det för tävling som ska genomföras? Hur ser uppgiften ut och vilken ekonomi har tävlingen – totalt sett och för konstnären? Min viktigaste fråga just idag – 22 februari – till konsthandläggaren på kommunen i Mellansverige blev: Varför just tävling? Och svaret jag fick var upplysande, men inte betryggande. Att lägga ut utsmykningsuppdraget genom att göra en tävling visade sig vara inte ett önskemål från

kulturtjänstemännen på kommunen, tvärtom. Utan det var ett krav från den upphandlande enheten i kommunen som handlar upp vård liksom avlopp. Liksom konst... Kommunens upphandlare menar att offentlig upphandling strikt enligt Lagen om offentlig upphandling (LOU), där bl a tävling är en variant, är det enda möjliga alternativet. Vilket inte är sant! Att det finns ett undantag inskrivet i LOU som gör det möjligt att handla upp konst utan krångliga och kostsamma upphandlingsförfaranden, det visste inte experten på kommunen. Det blir än mer tydligt att behovet framförallt är ökad kunskap om offentlig upphandling och offentlig konst hos kommuner och landsting. Så att den offentliga konsten upphandlas på ett sätt som är kostnadseffektivt och möjliggör kvalitet även på konstens villkor.

Nej, politiker ska inte fatta beslut om offentlig konst helt själva. Fackkunskap ska finnas med i processen. När och hur sakkunskapen kommer in kan se olika ut. Gemensamt är att särskilt kunniga personer bör bereda ärendena, presentera konsten och ge förslag till beslut.

Offensiv konst är arbetsnamnet på KRO/KIFs nästa stora satsning efter MU-kampanjen.

Varför gör vi den här satsningen just nu? Det finns tre huvudsakliga anledningar. Förändrade upphandlingsförfaranden, vissa kallar det "upphandlingscirkus", är en anledning. Ett andra skäl är att vi vill att fler kommuner, landsting och regioner ska följa procentregeln. Ett tredje skäl är att vi vill bredda och utveckla konstnärens roll i den offentliga konsten och samhällsplaneringen. Under lång tid har det funnits ett starkt intresse för att förändra konstnärens roll till att bli mer integrerad och jämbördig med andra yrkeskategorier i gestaltningen av det gemensamma.

Genom opinionsbildnings- och utbildningsinsatser vill vi öka stödet bland politiker och intresset inom byggnadsbranschen för procentregeln. Vi vill genom utbildning professionalisera relationen mellan konstnär, uppdragsgivare och samverkansparter som arkitekter. För konstnären är det viktigt att veta vad man som konstnär förväntas svara upp med för att positionera sig som en professionell yrkesutövare bland andra. Bland arkitekter och ingenjörer behöver den offentliga konsten etableras som en självklarhet.

I slutändan vill vi se ökade offentliga investeringar i offentlig konst och att fler kommuner och landsting avsätter rejäla medel för offentlig konst. Ett annat viktigt mål är att förstärka konstnärsorganisationerna som samarbets- och avtalspart inom den offentliga konsten. Det vore bra om vi fick till ett branschavtal mellan berörda parter på den offentliga konstens område. En efterföljare till MU-avtalet, men ett avtal på den offentliga konstens premisser.

Karin Willén
Riksordförande KRO

Kom och fira konstens dag med oss

15 april uppmärksammas KRO:s 75-års jubileum och World Art Day. Vi firar med fest och debatt på Moderna museet. Träffa gamla bekanta och delta i en diskussion om konstens gränser med några av den internationella konstscenens toppnamn. För att fira födelsedagen ger KRO svenska konstnärer i uppdrag att designa tårtor. Arrangörer är svenska IAA, KRO/KIF, svenska AICA, BUS och Konstfrämjandet.

Möt Tania Bruguera, uppmärksammad performancekonstnär från Kuba. Vid biennalen i Havanna 2009 öppnade hon ett forum där deltagarna kunde fritt uttrycka sina åsikter under några timmar. Idag arbetar Bruguera med ett projekt i New York, Immigrant Movement International, som innebär att hon lever som immigrant under ett års tid.

Från Pakistan kommer Niilofur Farukh som är konstkritiker och redaktör för Nukta Art och bosatt i Karachi i Pakistan. Inbjuden av Polska Institutet är Marina Naprushkina konstnär från Vitryssland och aktuell med en utställning på Kalmar konstmuseum och Berlin Biennalen i vår och sommar.

Seminarier ges i samarbete med Konstkritikersamfundet, svenska AICA, med Sophie Allgårdh som moderator.

Tanken bakom World Art Day är att lyfta fram en dag över hela världen i konstens tecken. Det finns ett stort behov av att uppmärksamma konstens betydelse

Illustration Pontus Raud

och konstnärernas roll som samhällsbyggare och främjare av infrastrukturer. World Art Day arrangeras av International Association of Art (IAA) som är den största internationella icke-statliga sammanslutningen av bildkonstnärer, med över 100 medlemsorganisationer världen över.

Tid: 15 april kl. 13.00–20.00
Plats: Moderna museet Auditoriet

Av Pontus Raud

Hallå där Arne Leeb, projektledare för MU-kampanjen

Vad är på gång nu?

–MU-kampanjen fortsätter som förut genom breda påverkans- och informationsinsatser riktade gentemot politiker och tjänstemän. 1200 personer har hittills deltagit i workshops om MU-avtalet. Det handlar om att väcka förståelse och inte minst öka kunskapen om konstnärers villkor och utställares ansvar.

Vad blir det för nytt i den här fasen av projektet?

–Nu vill vi i ökad grad nå musei- och konsthallschefer bland annat genom seminarier och workshops runt om i landet. Telefonsupporten fortsätter som förut samtidigt som hemsidan utvecklas med fylligare information.

Vilka är reaktionerna så här långt på MU-kampanjen?

–Överlag är reaktionerna från beslutsfattare i det svenska kulturlivet positiva. Det understryks av att det är stor efterfrågan på information från den gruppen.

Men det bästa resultatet är ändå de reaktioner som vi får från medlemmar. Jag får många mail från deltagare som har gått MU-workshopen och som är glada för att de har använt avtalet i praktiken och fått konsthallen att skriva på.

Vilka är målen framöver?

–De statligt ägda konsthallarna är redan bundna. Det vi strävar efter nu är att få med de regionala och kommunala konsthallarna och museerna. Till dags dato har ett flertal av de län och regioner som vi har uppvakttat fört in skrivningar om MU-avtalet i de regionala kulturplanerna. Nu måste vi också se till att det efterlevs.

Av Mårten Löfgren

MÅRTEN LÖFGREN – NY POLITISK SAKKUNNIG

Mårten har en bakgrund inom opinionsbildning och marknadsföring med erfarenheter av bland annat partipolitiskt arbete och arbete med mänskliga rättigheter för Svenska kyrkan och Lutherhjälpen.

– Jag ser fram emot att fortsätta det politiska arbete som KRO/KIF driver. Jag tycker att organisationerna arbetar på ett väldigt inspirerande sätt och med många intressanta frågor, säger Mårten.

Mårten kan du nå på marten@kro.se

VI FORTSÄTTER MED KULTURPLANERNA

Under februari månad har KRO/KIFs kansli träffat de sista regionerna som ska ta fram kulturplaner under 2012.

Besöken har varit positiva och vi kan konstatera att såväl MU-avtalen som satsningar på %-regeln dyker upp.

Under mars kommer KRO/KIF att lämna in remissvar till länen.

FAKTA OM MU-AVTALET

- MU-avtalet består av ett ramavtal mellan staten och KRO/KIF, ST och SFF.
- Avtalet skall följas av statligt finansierade konsthallar, museer och andra institutioner
- Medverkanssättning bestäms utifrån hur mycket tid konstnären beräknas arbeta med utställningen och förhandlas fram mellan de båda parterna.
- Utställningsersättningens minimibelopp framgår av den tariff som finns som bilaga till MU-ramavtalet. Ersättningen kan inte förhandlas bort.

Läs mer om MU-avtalet i MU-boken. Den beställer du på mukampanjen.se

LEDARE KIF

JOHAN WINGESTAD

Foto: Miki Anagrius
Halsband: Sara Borgegård

Vem ska finansiera kulturen?

TAGGORD David Edgar, Arts Council, offentlig finansiering, falsk trygghet

Varför ska samhället finansiera kulturen? Jag tycker mig höra denna fråga allt oftare. Det verkar som om det inte längre finns samma självklara förståelse i landet för att kulturen behöver offentlig finansiering. Mina tankar kom igång på allvar när jag för en tid sedan läste en artikel med rubriken "Why should we fund the arts?" i the Guardian. Det är dramatikern och tillika presidenten för det brittiska dramatikerförbundet David Edgar, som ställer frågan och ger en intressant historisk översikt av kulturens finansiering i Storbritannien.

Arts Council, kanske en av världens allra tyngsta företrädare för offentligt finansierad kultur, instiftades med idén om att experter med en djup förståelse för de olika konstarternas förutsättningar skulle styra finansieringen och därigenom bäst ta ansvar för regeringens kulturpolitik. Vårt eget Statens kulturråd från 1974 är utformat med Arts Council som förebild. Storbritanniens kulturpolitik kom dock att förändras radikalt när Thatcher tog över makten. De konservativa ansåg att medborgarna skulle göra sina egna kulturpolitiska val och att plånboken skulle styra kulturens riktning. Den statliga finansieringen styrdes om, bort från politiska teatergrupper och samtidskonsten till mer populistiska satsningar på kulturarv och turism. En trend som vi idag kan se även i Sverige. Exempelvis i Stockholm där de teatergrupper som lyckas dra flest folk till sina föreställningar premieras med bonusar.

Det jag saknar är en ideologisk diskussion om kulturens roll i samhället. KD gjorde ett försök att tala om "verklighetens folk" och anklaga det etablerade konstlivet för att vara elitistiskt. Allra tydligast har kanske Sverigedemokraterna varit som vill satsa på kulturarvet och en nationell litterär kanon. Vi ska vara glada att dessa åsikter än så länge bara återfinns i de riktigt små partierna. Samtidigt är det skrämmande tyst bland de större partierna, inte minst från kulturministern själv. Vem ska då bemöta dessa åsikter? Hittills har det dumpats över på kulturlivet självt.

Den politiska debatt som skulle kunna vara fylld med visioner som för kulturen framåt har istället ockuperats av långt mer ointressanta diskussioner om kulturens nytta för hälsan (äldrevård), barns skolgång (Skapande skola) och ekonomisk tillväxt (turism). Jag vågar påstå att alla som aktivt engagerat sig i någon konstform vet att den har en större sprängkraft än så.

I Europa ser vi en skrämmande utveckling som går hand i hand med att allt fler populistiska högerregeringar får makten. Nederländerna är det senaste exemplet där man dragit ner den offentligt finansierade kulturen med 25 procent. Åtgärden har dessutom stöd av så många som sex av tio holländare. Italien har de senaste sju åren skurit ned på de statliga bidragen till kultur med mer än 30 procent. Och kulturbidragen ska minska ännu mer. När Venstre, de liberalkonservativa, kom till makten i Danmark 2001 så innebar det besparingar som då beskrevs som omfattande och illavarslande. I genomsnitt skulle de danska

institutionerna spara omkring 2% per år. Det vi nu ser runt om i Europa är besparingar av ett helt annat slag.

Om man ska se missmodigt på framtiden, och utifrån det som sker runt omkring oss nu, så måste vi som är aktiva på kulturscenen lyfta diskussionen och hitta argumenten för vår verksamhet framöver. Vi behöver kunna motivera varför skattebetalarnas pengar ska gå till såväl institutioner som Moderna Museet och Dramaten som mindre aktörer och fria grupper. Man skulle kunna hävda att institutionernas verksamhet sett över åren borde vara ett nog så bra argument för att hävda deras fortsatta existens men framöver kommer vi behöva starkare argument än så.

Vi får inte invägga oss i en falsk trygghet att kulturens värde är en självklarhet hos gemene man. Vi måste tydligare och starkare, nu om någonsin argumentera för en stark offentlig finansiering av kulturlivet i Sverige.

Johan Wingestad
Ordförande KIF

Kursstart för Kulturlyftet

450 professionella konstnärer, konsthantverkare, fotografer och tecknare sätter sig under året i ”skolbänken” för att delta i Kulturlyftet. Utbildnings-satsningen som är framtagen av deltagarna själva.

Redan i november 2011 genomfördes den första kursen under den tvååriga projektsatsningen som ska ge bild- och formkonstnärer möjlighet att få ta del av vidareutbildning och kompetensutveckling, på deras egna villkor.

Genom åren har KRO/KIF tydligt identifierat att bild- och formkonstnärer har sämre valmöjligheter än andra yrkesgrupper till vidareutbildning- och kompetensutveckling under sin konstnärliga karriär. För lite tid och begränsad ekonomi är de främsta orsakerna enligt KRO/KIFs medlemsenkät.

Kurser framtagna av medlemmar för medlemmar

Utbildnings-satsningen görs i samverkan med Svenska Fotografers Förbund, Svenska Tecknare och Konstnärscentrum Öst. Alla kurser är framtagna utifrån deltagarnas egna önskemål och behov. Dels genom de workshops som arrangerades i förstudien, där medlemmarna från de olika organisationerna fick formulera vad de skulle vilja förkovra sig i, dels genom de arbetsgrupper som tillsatts för varje kursspår.

För att säkerställa att medlemmarnas önskemål och perspektiv från förstudien ska följa med hela vägen till det slutgiltiga kursinnehållet har arbetsgrupper med utövare från de olika områdena tillsatts inom de olika kursområdena. Arbetsgrupperna har också varit tvungna att förhålla sig till att kurserna ska kunna genomföras runt om i landet på sikt.

Nya verktyg skapar utrymme för skapande

Kulturlyftets kurser är uppbyggda för att kunna tillhandahålla konkreta verktyg till deltagaren att använda sig av i sin dagliga verksamhet.

Något som konstnären Ola Nilsson sätter fingret på.

Konstnären Ola Nilsson vill utvecklas inom projektledning.

Den grafiska profilen för Kulturlyftet är framtagen av Nille Svensson.

– Jag har själv anmält mig till kursen projektledning för att utvecklas och få en ökad förståelse för vad som är viktigt när jag driver projekt. Att söka pengar är till exempel en stor del i att driva egna projekt. Något jag ser fram emot med kursen är fler verktyg för att kunna göra bättre ansökningar.

Grafiska formgivaren och illustratören Lilian Bäckman har också konkreta motiv till att gå Kulturlyftet.

– Jag har en tio år gammal hemsida. För tio år sedan fungerade det att gå runt

med sin mapp. Den första frågan kunden ställer i dag är om du har en hemsida. Jag anmälde mig till Kulturlyftets CMS-kurs för att jag ville lära mig att göra om den och själv kunna uppdatera. Det är jättekul, läraren är engagerad och kunnig. Min dröm är att jag ska bli så bra att jag kan göra hemsidor åt andra.

Hittills har en kurs getts, i CMS. En kurs som har skattats högt av deltagarna. Under mars månad startar kurserna Bilder för utställning och tryck, Photoshop och Indesign, och CMS.

Av Mårten Löfgren och Hanna Isaksson

Fotnot: Europeiska Socialfonden i Stockholms län står för finansieringen av Kulturlyftet. Därav vänder sig projektet endast till medlemmar i Stockholm under projektperioden.

KURSBESKRIVNING KULTURLYFTET

▪ **Finansiering och gränssnitt**
Den här kursen hjälper deltagaren att öka antalet utställningar och försäljning för att i slutändan öka omsättningen. Deltagarna får lära sig förhandlingsteknik och hur de kan utnyttja nya utställningsmöjligheter.

▪ **Konstnärligt arbete och entreprenörskap**
Kunskaper inom ekonomi och idé- och konceptutveckling är viktiga områden för att bredda deltagarnas kompetens inom entreprenörskap. Kursen går igenom hur man formulerar en affärsplan och prissätter sina tjänster.

▪ **Media och kommunikation**
En ny mediamarknad skapar förutsättningar för konstnärer att bredda sin yrkesroll och hitta nya kreativa arbetsuppgifter. Ett av kursmomenten består i att lära sig att bygga sin egen webbplatsform CMS. (OBS! Media och kommunikationskurserna är fullsatta.)

▪ **Projekt- och processarbete**
Under kursen får deltagaren utöka kunskaper om att leda och styra projekt. Både som projektledare för uppdrag och egna processer och projekt. Deltagaren lär sig grunderna i projektformulering och hur de ska sälja in sina projekt.

▪ **Pedagogik och undervisning**
Kursen syftar till att stärka deltagarens roll som bild- och formkonstnär att verka inom grund- och gymnasieskolan och Skapande Skola. Konstnären får ökad kunskap om skolans styrdokument och erfarenheten av den estetiska lärprocessen genom kollektiva arbeten.

▪ **Offentlig konst och samhällsplanering**
Kursen är inriktad på hur konstnären blir mer professionell i sin roll som utförare av offentlig konst. Vi går igenom hur samarbetet ser ut mellan konstnär, arkitekt och byggnadsingenjörer. Deltagarna får grunderna i konstruktions- och teknik-kunskap.

Varje tema/utbildningsområde innehåller ett avsnitt om jämställdhet. Avsnittet finns för att höja kunskapsnivån kring genus och jämställdhet inom området och inom branschen i stort.

Kulturlyftet kompetenspool söker konsulter

Just nu söker Kulturlyftet personer med erfarenhet av och intresse för kompetensutveckling inom de kreativa näringarna. Det finns behov av personer med specialistkunskap inom följande områden:

- Jämställdhet
- Pedagogik/didaktik
- Uppföljning/utvärdering
- Vuxnas lärande

- Process- och förändringsarbete
- Nyskapande och utforskande utbildningar

Genom att anmäla dig till Kulturlyftets kompetenspool ingår du som en resurs tillsammans med andra. Kulturlyftet kommer vid behov att integrera resurser från poolen i olika arbetsgrupper. Dessa insatser

kommer att vara av kortare uppdragskaraktär; till exempel som föreläsare, handledare, processledare, processstöd och för projektet allmän kunskapsförstärkning. För att ingå i Kulturlyftets kompetenspool skicka ditt CV, en kort beskrivning av vad du kan bidra med. Uppge också ditt timarvode. Skicka till info@kulturlyftet.se.

Bild från Gustavsbergs Porslinsmuseum / Omslaget till boken Fribrytarna (KIF 1961–2011) / Ringar av Claës E. Giertha / Skulptur av Hertha Hillfon (Foto: Märta Thisner)

KIF:s Jubileumsutställning på turné

1961 bildades Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF). Det skedde i en tid av estetisk nyorientering och konstnärligt uppvaknande bland konstnärerna. Femtioårsjubileet till ära har KIF i samarbete med Gustavsbergs Porslinsmuseum producerat utställningen och boken *Fribrytarna* (KIF 1961–2011), om personerna bakom initiativet till KIF och om det konstnärliga uppbrrott som samtidigt ägde rum inom formkonsten.

"Jag är less på alla jävla föreningar", sade Stig Lindberg och grundade KIF

1959 undrade keramikern Gunilla Palmstierna i en artikel i tidskriften *Form* om världen var intresserad av konsthantverk, syftandes på konsthantverkarnas ställning på konstscenen och inom industrin. Diskussionens vågor gick höga. Vad göra?

Snart bjöd Konsthantverkarnas Hus in till diskussionskväll. En av dem som under den kvällen delade med sig av sina åsikter var Gustavsbergs-ikonen Stig Lindberg. Han ställde sig först negativ till tanken att instifta ännu en organisation. Han var, sade han, "less på alla jävla föreningar".

På väg hem i sin bil till Gustavsberg lär Stig dock ha kommit på andra tankar enligt legenden om KIF:s tillblivelse: "Vi [formkonstnärer] hade inga representanter, egentligen. Vi saknade en mamma och pappa fullständigt."

En tid därefter, i december 1961, valdes en första styrelse för KIF, en förälder för formkonstnärerna var född för att tala med Stig. I den samlades många av industriformgivningens och konsthantverkets mest namnkunniga för tiden: Sven Palmqvist, Folke Arström,

Sigurd Persson, Hertha Hillfon, Claës E. Giertha, Hertha Bengtsson, Mona Morales-Schildt. Och Stig? Ja, han blev ordförande.

Var för sig är ovanstående namn välkända i den svenska formhistorien. De har ställts ut. De har vunnit priser. En designkunnig generation söker med ljus och lykta efter deras alster, likt safarijägare på storviltsjakt. Men att de tillsammans lade grunden till formkonstnärernas fackliga organisation – KIF – vem känner till det? Inte många.

Den fria formens intåg – Bye bye Swedish Grace!

Under åren runt KIF:s grundande skedde det även ett veritabelt uppbrrott från den svenska modernismen inom konsthantverket och formgivningen. Konsthantverkarna ville ställa frågor istället för att ge svar – lämna hantverket till förmån för konsten.

Ute på glasbruket fick den tunna och perfekt genomskinliga kristallglasmassan ge vika för den ojämna och bubbliga. Inom keramiken lämnade glasyrerna sin perfektion och blev snortjocka. Helt enkelt, tanken på den vackrare vardagsvaran fick ge vika för det konstnärliga skapandet.

Som härförare för detta nya formspråk från 1950-talet lyser särskilt keramikerna Anders Bruno Liljefors och Hertha Hillfon samt textilkonstnären Sten Kauppi klart. Litet senare under 1960-talet skulle glaskonstnärerna Bertil Vallien och Monica Backström göra dem sällskap genom att visa sin lekfullhet i glaset.

Utställning och ny bok: Fribrytarna (KIF 1961–2011)

Utställningen *Fribrytarna* (KIF 1961–2011) presenterar några illustrativa exempel på det svenska konsthantverkets förändring från vardagsvaran till det skulpturala konstnärliga

objektet. Ett uppbrrott från vad svensk form stått för hade ägt rum. Parallellt speglar också utställningen hur industriformgivningen blev alltmer vardaglig, med referenser till populärkultur.

Bland de som ställs ut återfinns Hertha Hillfon, Anders B. Liljefors, Bertil Vallien, Sten Kauppi och en serie aldrig tidigare visade ringar av silversmeden Claës E. Giertha.

I anslutning till utställningen presenteras även boken *Fribrytarna* (KIF 1961–2011) som är den hitintills första och därmed enda historiken över KIF. I den, liksom i utställningen, vävs de två historierna om det svenska 1950- och 1960-talets formhistoria ihop. Två rörelser inom formkonsten som var nyskapande: En estetisk och en politisk.

För texterna i boken står dels arkitektur- och formskribenten Petter Eklund, dels intendenten vid Nationalmuseum FD Cilla Robach. Båda väl utrustade för att teckna KIF:s historia.

Av Hanna Isaksson

Beställ boken *Fribrytarna* (KIF 1961–2011)

Boken kostar 129 kr och beställs från www.kro.se/50

Utställningen på turné:

Falkenbergs museum 4 februari–14 april
Form/Design Center, Malmö, 24 april–3 juni
Fler ställen tillkommer löpande under året.

Fotnot

Utställningsprojektet stöds av Värmdö kommun, Barbro Osher Pro Suecia Foundation, Estrid Ericsons Stiftelse, Konstnärernas riksorganisation samt Helena och Björn Wolraths donation.

Berättelsen om konsthantverkarna som slog sig samman för att bevaka sina rättigheter och stärka sina villkor är en sällan uppmärksammas sida av konsthistorien. När KIF, formkonstnärernas fackliga organisation, firar 50 år gör vi det genom att både hylla instiftarna som konstnärer och som fackligt aktiva konsthantverkare, kommenterar Johan Wingestad, ordförande KIF.

KRO/KIF inleder samarbete med holmgrenhansson Advokatbyrå AB

KRO/KIF har sett över medlemsrådgivningen och genomför under året organisatoriska förändringar för att kunna ge en utökad service till medlemmarna. Det första steget på vägen har varit att inleda ett samarbete kring den juridiska rådgivningen med holmgrenhansson Advokatbyrå AB.

Arbetet med att hitta en lämplig advokatbyrå att samarbeta med inleddes för drygt ett år sedan. Valet föll på holmgrenhansson en relativt nystartad advokatbyrå med höga ambitioner att göra skillnad i den traditionellt stelbenta advokatbranschen. För grundarna Anette Hansson Ahl och Carina Holmgren är det viktigt att skapa en jämställd arbetsplats där personalen kan trivas och utvecklas. Deras idé är att en sund arbetsplats tillför en större kundnytta.

Idag arbetar byrån med en mängd olika juridiska tjänster inom bland annat bolagsrätt och kommersiell avtalsrätt. Men den huvudsakliga inriktningen är

offentlig upphandling och konkurrensrätt, miljö- och fastighetsrätt samt IT- och immaterialrätt. Inom samtliga områden för byrån rättsliga processer när det blir nödvändigt och kommer även att göra så för KRO/KIFs medlemmar.

Emelie Henriksson arbetar som biträdande jurist på holmgrenhansson och är den på byrån som är kontaktperson för KRO/KIFs medlemmar. Anette Hansson Ahl är kundansvarig. Emelie Henriksson får cirka två till fem samtal per dag av juridisk karaktär från medlemmar. Hennes tidigare erfarenheter med avtalsgranskning, avtalsskrivning och upprättande av kundavtal kommer väl till pass när det gäller att lösa juridiska problem för medlemmar som allt för ofta saknar just skriftliga avtal.

– Att arbeta med KRO/KIFs medlemmar är spännande och utmanande. Ibland har hela kontoret varit inblandade i diskussioner för att komma fram till vad som är rätt och fel och hur vi ska hantera problematiska fall, berättar Emelie.

Emelie Henriksson
holmgrenhansson Advokatbyrå AB

Men för det mesta tycker hon att de frågor som kommer är hanterbara och kan lösas under ett samtal.

– För många räcker det att få stöd per telefon för att själva kunna gå vidare i frågan. Att jag som jurist kan bekräfta deras rättigheter. Målet är att rådgivningen ska vara en hjälp till självhjälp. På så sätt är det också en kunskapsutveckling för medlemmen som kan vara till nytta i deras framtida arbete, fortsätter Emelie.

Varje medlem har som en del av medlemsavgiften en timmes telefonrådgivning per år att nyttja, tiden kan delas upp vid flera tillfällen. Utöver den juridiska rådgivningen kommer kansliet att fortsättningsvis tillhandahålla ekonomisk rådgivning.

Av Hanna Isaksson

KRO/KIF hälsar våra nya medlemmar välkomna!

Anne Melsene Laux
Ann Sidén
Anna Carlgren
Anne Maria Udsen
Annette Hammarén
Annica Åberg
Carina Lebbamre
Cecilia Bjelke
Cecilia Meyer
Charlotte Höglund
Daniel Grunditz
Ea ten Kate
Elaine Stolt
Elisabet Eriksson
Elisabet Malmström
EvaMarie Lindahl
Gerd Aurell
Helena Ekwall
Helena von Bergen
Helene Aurell

Humlan Lange
Joe Hedlund
Johan Willner
Johanna van Eldijk
Julia Heurling
Jürgen Asp
Karl-Gustav Jönsson
Kerstin Svensson-Åhlin
Klas-Göran Tinbäck
Kristina Nilsson
Lena Karlén
Linda Persson
Liv Midbøe
Mattias Eriksson
Mikael Näslund
Monica Höll
Pernilla Eskilsson
Petra Jahanson
Robert Karlsson
Samira Englund

Sara Erkers
Sarah Gampel
Siv Appelqvist
Stina Ström
Susanne Thornell
Thomas Olsson
Åsa Hallqvist
Åsa Åkerlund

BLI MEDLEM

Allt du behöver göra är att gå in på www.kro.se/blimedlem och fylla i dina uppgifter. Som medlem i KRO och KIF stöttar du det politiska arbetet med syfte att stärka konstnärernas sociala och ekonomiska villkor. Förutom detta har du en rad förmåner, exempelvis juridisk rådgivning, en av marknadens bästa försäkringar, rabatt på konstnärsmaterial och teknisk utrustning, gratis inträde på en rad museer och konsthallar i Sverige och världen, avtalsmallar, gästbostad i Stockholm, Carina Ari-ateljén i Paris, med mera.

MEDLEMSAVGIFT

Vuxen 164 kr/månaden (avdragsgill)
Student 335 kr/år
Nyutexaminerad eller reducerad avgift 82 kr/månad (gäller under två år efter examen, vid sjukdom eller tillfälligt studieuppehåll)
Samborabatt 300 kr/år för en av sammanboende medlemmar.

Ska vi oro oss för EU?

»Risken blir att fungerande system förstörs, något som i första hand drabbar EU-medborgarna«

Upphovsfrågorna har haft en framträdande plats i EU under de senaste tjugo åren, flera direktiv antogs under perioden 1990 – 2005 men därefter har det huvudsakligen pratats och konfererats men utan att det resulterat i direktiv. I och med att en ny enhetschef kommit till upphovsrättsenheten har det emellertid tagit ordentlig fart och det finns en ambitiös arbetsplanering.

Kommissionären Barnier på kommissionens direktorat för den inre marknaden ska hantera upphovsfrågorna. Den nya enhetschefen heter Maria Martin Prat och med sin bakgrund som internationell lobbyist för skivbolagen (IFPI) har hon praktiska erfarenheter från musikområdet och särskilt musikproducentensidan.

Dessvärre får upphovsrättsenheten inte hantera upphovsfrågorna själva i praktiken, utan flera andra kommissionärer har starka krav på hur upphovsrätten ska vara utformad (eller kanske framför allt på hur den inte ska vara utformad) och vilka frågor som ska prioriteras. En sådan är Nellie Kroes, kommissionär för den digitala agendan, som bland annat driver frågan om Europeana, projektet där Europas kulturskatter ska göras fritt tillgängliga on-line. Europeana bygger på att arkivens, bibliotekens och museernas skyddade verk kan licensieras för sådan användning, vilket i sin tur kräver att man kan identifiera dessa skyddade verk och vem respektive upphovsman är för att kunna skaffa en licens. Men eftersom mycket av arkivmaterialet är gammalt och saknar information om rättighetshavare, så står man inför problemet med en mängd okända eller icke lokalisierbara upphovsmän (och rättighetshavare). Därför måste man ge stöd genom lagstiftning. För att få till stånd digitaliseringen av kulturskatterna har EU-kommissionen lagt fram ett förslag till ett direktiv. Direktivet är en rejäl dikeskörning från EU-kommissionens sida som snarare motverkar syftet än det får igång digitaliseringen, och frågan är om EU-parlamentet och ministerrådet har förmåga att åtgärda bristerna och få förslaget funktionellt.

Inom EU finns sedan länge kritik mot att musik inte licensieras över hela EU och att till exempel Spotify inte finns tillgängligt i vissa länder (såsom Belgien). Skälet till detta har ansetts vara den territoriella uppdelningen av licensieringen på flera nationella upphovsrättsföretag (som till exempel Stim), men problemet har skapats av EU-kommissionen själv eftersom de har förbjudit företagen att samordna sina verksamheter på sådant sätt att de kan lämna en licens för hela EU. Detta har ansetts strida mot EU:s konkurrensregler och kommer att avgöras i domstol under 2012.

Om man tillåtit samordningen av licensieringen, eftersom samordnad

licensiering hade varit till nytta för EU:s konsumenter som enligt konkurrensreglerna ska gynnas, hade problemet att få nödvändiga licenser från upphovsmännen inte existerat. Nu planeras istället ett EU-direktiv kring kollektiv förvaltning av upphovsrätter, det vill säga det som till exempel BUS och STIM gör när vi licensierar användning av individuella upphovsmäns verk. Direktivet, som är planerat att presenteras i april, ska behandla frågan om licensiering av musikrättigheter inom EU och ange vägen för så kallad gränsöverskridande licensgivning. Till exempel när man från Sverige licensierar, inte bara svenska upphovsmäns verk till användning i ett annat land utan även utländska upphovsmäns verk till användning utanför Sverige (det är vad som händer när man lämnar en licens för internet – hemsidan kan ju nås från hela världen). Direktivet ska även ta upp frågor kring vad som betecknas som »good governance«, alltså bra styrning. Det senare innebär krav på hur BUS, STIM med flera ska vara utformade och vilka regler som de ska använda sig av i förhållande till medlemmar och kunder. BUS och våra upphovsrättskollegor i Norden håller en så hög standard att de regler som eventuellt kommer att föreslås troligen inte kommer att påverka oss alls, snarare kan det vara bra för oss att det i länder med svagt regelverk kommer en förstärkning. Oron kan däremot vara motiverad när det gäller de regler EU-kommissionen anger för licensieringen av musik eftersom risken är att dessa blir vägledande även för andra områden. Bildområdet är inte undersökt av EU-kommissionen och vi kan därför drabbas av »musikregler« som inte alls passar för vårt område.

Det är detta vi sett exempel på de senaste åren och som man kan oro sig för; att det kommissionen föreslår bygger på okunskap och partsintressen snarare än rationalitet och nytta. Risken blir att fungerande system förstörs, något som i första hand drabbar EU-medborgarna.

EU blir lite av ett tema i detta nummer.

Det är mycket nu, som man säger.

2012-01-31

MATS LINDBERG

BUS på Facebook

Du vet väl att BUS har en sida på Facebook? Genom att »gilla« sidan får du löpande information och inbjudningar till evenemang och liknande. Skriv in länken www.facebook.com/pages/BUS-Bildkonst-Upphovsrett-i-Sverige/135799796483881 i din webbläsare

och klicka på »Gilla«.

För att få tillgång till BUS FB-sida måste du vara medlem på Facebook. Instruktioner hur man gör hittar du på www.facebook.se.

EU utser medlare för privatkopieringsersättningen

Enligt det EU-direktiv som reglerar de undantag (inskränkningar och begränsningar) som medlemsstaterna får ha i sina upphovsrättslagar, anges att om man tillåter att medborgarna får kopiera för eget privat bruk så ska rättighetshavarna kompenseras för detta. I Sverige kallas det för privatkopieringsersättning (PKE), alltså en ersättning som betalas som kompensation för den privata kopiering som sker.

Privatkopieringsersättning kallas i EU normalt för »levy systems« och dessa har varit mycket omdiskuterade de senaste tio åren. Bakgrunden till det är att de som ska betala ersättningen vill behålla pengarna själva och inte betala till rättighetshavarna.

Grunden för systemet är att den tekniska utvecklingen möjliggjorde (och i allt mer ökad omfattning möjliggör) tillverkning av apparater och utrustning som syftade till att kopiera skyddade verk (särskilt musik och film) för privat användning. Från början var det kassetband, videospelare och vhs-band som stod i fokus i Sverige, men utomlands även papperskopieringsmaskiner som i Tyskland och flera andra länder. Allt eftersom skapades fler kopieringsmöjligheter för konsumenterna och digitaliseringen vidgade möjligheterna ytterligare, vilket i sin tur naturligtvis resulterade i ännu mer privat kopiering. Från att ha gått från att vara en sammanlagt ganska låg ersättning har den tilltagande kopieringen också ökat ersättningen så att den idag, i hela EU, uppgår till flera miljarder kronor.

Ersättningen ska betalas av dem vars verksamhetsidé är att framställa och sälja kopieringsutrustningen, och dessa företag har alltså sett hur ersättningen gått från små till stora belopp (samtidigt som deras egen omsättning förstås haft en liknande utveckling). Men stora pengar är det lönsamt att bråka om och bråk har det blivit. De

som är mest aktiva är de stora teknikföretagen till exempel HP, Sony, Philips, Samsung, etc

Alla vet att det privatkopieras mer än någonsin tidigare, och att det blivit allt billigare och lättare att göra det. Inspelning från teven till en box, inspelning till datorn, kopiering av en dvd, en cd, till en hårddisk, från ett usb-minne och varför inte mellan sociala nätverk av olika slag.

Teknikföretagen har kommit med rader av argument som syftar till att misskreditera privatkopieringsersättningen. Det är tekniska argument om prylarnas beskaffenhet, politiska argument om konsumenternas beteenden, juridiska argument om grunderna för ersättningen, och man har på så vis försökt (och delvis lyckats) omvandla frågan till att bli en konsumentfråga. Man påstår att det är konsumenten som betalar ersättningen vilket det inte är, det är hela branschen som får bära kostnaden och hur den fördelas bestäms till stor del av konkurrensen mellan aktörerna. Konsumenterna bär inte kostnaderna för privatkopieringsersättningen på annat sätt än till exempel kostnaden för plasten i en cd-skiva, det är en kostnad som är en del av varan och man kan se det som en tillverkningskostnad. Om privatkopieringen inte var laglig skulle inte det vara möjligt att utveckla den stora marknaden för de apparater etc som gör det möjligt att privatkopiera eftersom priserna skulle vara avsevärt högre, billig produktion kräver som bekant långa serier.

Branschen klagomål gjorde att branschsamtal inleddes för cirka fem år sedan under översyn av EU-kommissionen. Dessa avbröts dock av teknikföretagen när de märkte att deras argument ett efter ett föll platt till marken, och att EU-kommissionen helt enkelt inte tyckte att de höll. Istället valde man att ställa sig utanför samtalen, men att ändå hålla frågan igång med kost-

samma advokatbyråer och lobbyister. Man har också demonstrerat betalningsvägran genom att låta frågor gå in i långa domstolsprocesser för att sabotera en fungerande hantering.

EU-kommissionen, som förstås ser att frågan inte kommer vidare, har utsett en medlare som ska kalla parterna (förvaltningssällskapen och teknikföretagen) till nya samtal. Det är oklart vad som egentligen ska avhandlas, men det som anges i olika skrivelser är »fri handel av varor över gränserna« vilket betyder »vem ska betala ersättningen om jag köper en antal dvd skivor från en butik i Tyskland för användning i Sverige« (det ska handlaren i Tyskland göra eller den firma som importerar till Sverige). Man säger också att man ska ta ett initiativ till ny lagstiftning som ska presenteras 2013. Enligt uppgift ifrågasätter man inte själva ordningen som sådan, vilket kan tolkas som att EU-kommissionen anser att det är viktigt att rätten att kopiera för privat bruk är kvar med kompensation till upphovsmännen och det således är formerna för denna ersättning som ska diskuteras och eventuellt harmoniseras i ett direktiv.

Det är alltså lite osäkert vad som kommer att avhandlas, men det man kan vara helt säker på är att det kommer att bli bråk, det kommer teknikindustrin att se till – de har miljarder att tjäna och upphovsmännen motsvarande att förlora. Dessutom är det så, att om vi ska lösa frågorna om privatkopiering i till exempel de sociala nätverken och på internet, då behöver vi någon form av privatkopieringsersättning. Frågan är därför viktig, inte bara för upphovsmännen utan för hela samhället.

MATS LINDBERG

Ny EU-kommunikation berör upphovsrätten

I en nyligen utfärdad så kallad »communication« med titeln A coherent framework for building trust in the Digital Single Market for e-commerce and online services, har EU-kommissionen lagt fast en plan för att få e-handel att fungera bättre i EU.

I denna anges bland annat att EU-kommissionen vill försäkra sig om att upphovsrätten fungerar som det är tänkt. Man nämner särskilt att en översyn ska göras av det så kallade

information society-direktivet och att denna översyn ska presenteras 2012.

Exakt vad översynen syftar till och varför den görs är oklart och nämns inte. Det är alltså öppet för spekulationer, kanske ska man försöka skapa en grund för de begränsningar man vill införa vad gäller föräldralösa verk, kanske har man tagit intryck av andra opinioner.

Det kommer att visa sig i den kommande diskussionen vad man avser, och det kan te sig

lite besynnerligt att man i en kommunikation inte talar om vad man anser vara problemet, vad som ska diskuteras eller åtgärdas. Information society-direktivet täcker hela upphovsrättslagen och anger vilka inskränkningar (undantag och begränsningar) som man kan införa i nationell lag avseende upphovsmännens rättigheter.

MATS LINDBERG

BUS årsstämma 15 april på Moderna museet

BUS årsstämma genomförs detta år i samband med evenemanget World Art Day. BUS årsstämma, som är ett fristående arrangemang, äger rum på förmiddagen. Exakt tid och plats meddelas i kallelsen, som alla medlemmar får per post i mitten av mars.

World Art Day är ett internationellt initiativ samordnat av International Associations of Art och infaller varje år den 15 april. Den dagen, som är Leonardo da Vincis födelsedag, ska

konsten uppmärksammas genom olika arrangemang som visar konstens bredd, djup och betydelse för samhället.

Dagen inleds med BUS årsstämma, därefter följer bland annat KRO:s 75 årsjubileum och ett internationellt seminarium om yttrandefriheten och konsten. På kvällen blir det fest.

Allt sker på Moderna museet och alla detaljer hittar du i den kommande kallelsen.

Boka in 15 april i almanackan!

Förslaget till EU-direktiv om orphan works

I juni 2011 lämnade EU-kommissionen ett förslag till direktiv om så kallade föräldralösa verk (orphan works, ofta förkortat OW), alltså verk där man inte vet vem som är upphovsman och/eller där man inte kan lokalisera den som har rättigheterna till verket och alltså inte kan få tillstånd att använda verken.

Genom att man, med den nya tekniken, kan digitalisera kulturskatteerna blir arkiven, biblioteken och museerna tillgängliga såväl för sina besökare i sina fysiska lokaler, men än mer för hela befolkningen genom internet. Den tillgängligheten kan få en stor betydelse i utvecklandet av kunskapssamhället och kan förbättra möjligheterna till studier, forskning och upplevelser.

Digitaliseringen av kulturarvet innehåller flera svåra och kostsamma delar, dels är tekniken dyrbar att införskaffa och underhålla, dels ska man fysiskt hantera de analoga (många gånger ömtåliga) källorna och digitalisera dem rent tekniskt. Detta handlar om avsevärda investeringar. Man behöver också hantera upphovsrätten och få tillstånd från de rättighetshavare vars verk ingår i samlingarna. Allt detta ställer krav på rationalitet i hanteringen annars går det inte att få ekonomiska resurser till genomförandet.

Det största upphovsrättsliga problemet man måste lösa, är frågan hur man ska hantera de föräldralösa verk som genom digitaliseringen

via internet blir tillgänglig över landsgränser. EU-kommissionen föreslår ett system där varje verk granskas var för sig genom noggrann undersökning. Om man inte kan finna upphovsmannen eller om upphovsmannen är okänd, ska institutionen som genomför digitaliseringen, skicka uppgifter om verket till det land där det först publicerades och där ska en ny noggrann utredning fastställa om verket är föräldralöst eller inte. Om verket efter dessa moment kan klassas som föräldralöst kan det användas fritt, för de i direktivet angivna ändamålen, inom hela EU.

Det är därmed frågan om en helt ny typ av inskränkning av upphovsrätten och många har kritiserat förslaget just utifrån den aspekten; att det inte finns stöd för en sådan inskränkning i de fördrag eller tidigare EU-beslut som anger vilka begränsningar som får göras av upphovsmännens rättigheter. EU-kommissionens svar på denna kritik tycks vara att eftersom verket är föräldralöst så finns det ingen upphovsman till verket och då finns det heller ingen upphovsrätt. Det är ett rent cirkelargument som strider mot upphovsrättens grundläggande regler. Detta problem skulle enkelt kunna lösas genom att ålägga den som vill använda ett föräldralöst verk att också betala upphovsrättsersättning för detta, likväl som för de andra (icke föräldralösa) verken. Till det skulle man kunnat koppla obligatoriska

regler för kollektiv förvaltning och avtal till exempel i form av den typ av avtalslicensordning vi har i Norden. En sådan lösning har dock avisats eftersom man misstror de kollektiva förvaltningsorganisationerna.

Nu ligger frågan i EU-parlamentet där ledamöterna har lämnat ett stort antal förslag till förändringar av direktivet. Ändringarna berör främst frågan om kollektiv rättighetsförvaltning och frågan om ersättning, men även andra frågor som till exempel vilka verkstyper som ska omfattas, om man får använda föräldralösa verk i kommersiell verksamhet etc. Frågan behandlas också parallellt i det mellanstatliga organet ministerrådet, där staterna främst värnar sina egna nationella lösningar och koncentrerar sig på att få till stånd system som inte skadar dessa.

Medan dessa processer pågår, står institutionerna och väntar på besked om vilka regler som ska gälla för att kunna komma vidare i sitt arbete.

Det direktiv som ligger nu och som innehåller det tids- och arbetskrävande förslaget om hur man ska lösa frågan om utländska verk (det som kallas gränsöverskridande) påverkar på ett avgörande negativt sätt hur den nationella digitaliseringen organiseras. Det rationella är att digitalisera en så stor del av samlingen som möjligt samtidigt, för att det ska bli ekonomisk försvarbart. I en sådan situation är det inte möjligt

att granska varje enskilt verk var för sig, eller verk som finns i andra verk; det kan vara fråga om böcker med bilder, böcker med artiklar och delar från andra böcker (antologier och uppslagsverk), tidningar och tidskrifter som har en mängd verk på varje sida. Det är verk som sträcker sig uppemot 150 år tillbaka i tiden som kan innehålla upphovsrättsligt skyddade verk.

Det EU-förslaget är att varje verk för sig ska granskas genom en noggrann undersökning av dess upphovsrättsliga status, och genom den noggranna undersökningen kan man motivera begränsningen av det upphovsrättsliga skyddet för dessa verk med okända upphovsmän, kommissionen antar helt enkelt att de verk som har kända upphovsmän hittas.

EU:s förslag om den noggranna undersökningen går alltså inte att använda i praktiken. Om direktivet genomförs i sin nuvarande form kommer det att skapa osäkerhet om vad som egentligen gäller vid digitaliseringen av kulturarvet, och om det över huvud taget är möjligt att genomföra.

I slutet av mars kommer vi att veta eftersom frågan då kommer att vara avgjord i EU-parlamentet.

MATS LINDBERG

Din bild på BUS hemsida?

Vill du att din bild publiceras på BUS hemsida eller i någon av de trycksaker som BUS då och då producerar?

E-posta en bild på ett av dina konstverk till bus@bus.se.

- Du måste vara medlem i BUS
- Bilden ska vara i jpg-format och får inte överstiga 2 MB i storlek.
- Döp bilden till ditt namn, till exempel Kalle_Larsson.jpg
- Döp e-brevet till *Bild till BUS bildarkiv*. Ange i e-brevet, ditt namn och verkets eventuella namn. Om du vill får du också ange vilken teknik verket är gjort i.

Tänk på att om du vill att bilden ska kunna tryckas så måste upplösningen vara minst 300 dpi. För webbpublicering räcker 72 dpi.

Vi har ingen möjlighet att använda alla konstverk som vi får in, men vi byter regelbundet ut bilderna på vår hemsida, så chansen att ditt konstverk visas kvarstår även om den inte används omedelbart.

Alla konstnärer som får sina konstverk publicerade får ersättning för återgivningen.

Vart ska jag vända mig, till BUS eller KRO/KIF?

Som en tumregel gäller att alla frågor som hänger ihop med uppdrag eller anställning besvaras av KRO/KIF. Även frågor som rör den ideella rätten besvaras oftast av KRO/KIF.

Till BUS kan du vända dig i reproduktionsfrågor gällande ditt redan befintliga konstverk, när användaren inte är den tidigare uppdragsgivaren och du inte har någon annan avtalsrelation med användaren. Några vanliga frågor:

JAG HAR FÅTT ETT UPPDRAG AV ETT HOTELL ATT SKAPA UTSMYCKNINGEN I ENTRÉN. VAD SKA JAG TA BETALT OCH VAD BEHÖVER JAG TÄNKA PÅ?

KRO tar hand om frågan! Det handlar om att skapa ett nytt konstverk, alltså ett uppdrag och frågorna handlar om avtalsvillkor, ersättning etc. KRO har kunskapen om yrkesvillkor mm. Detta är alltså en typisk fråga som KRO sköter.

JAG UNDRAR ÖVER VILKA RIKTLINJER SOM GÄLLER VID SKISSUPPDRAG?

KRO tar hand om frågan! Det är återigen en fråga om uppdrag där ett nytt verk ska frambringas. En typisk KRO-fråga!

ETT FÖRLAG VILL ANVÄNDA ETT AV MINA KONSTVERK SOM OMSLAG TILL EN ROMAN. VAD KAN JAG KRÄVA I ERSÄTTNING OCH VILKA VILLKOR SKA GÄLLA FÖR ANVÄNDNINGEN?

BUS tar hand om frågan! BUS hanterar frågor som gäller reproduktion av konstnärens befintliga verk och som inte hänger ihop med ett tidigare uppdrag. BUS följer en prislista och lämnar för medlemmars räkning tillstånd till förlaget att använda bilden.

FÖR NÅGRA ÅR SEDAN GJORDE JAG EN SKULPTUR ÅT EN KOMMUN SOM PLACERADES UTANFÖR KOMMUNHUSET. NU HAR NÅGON SABOTERAT SKULPTUREN SÅ ATT DEN SAKNAR EN ARM (SKULPTUREN AVBILDAR EN KVINNA). KAN JAG KRÄVA ATT KOMMUNEN ÅTGÄRDAR DETTA MED MIN HJÄLP?

KRO tar hand om frågan! Den berör den ideella rätten och den del som handlar om respekt för verket. Frågor av det slaget sköter KRO.

I TIDNINGEN GLADA DAGAR ILLUSTRERAS EN ARTIKEL OM SEMESTERHUS MED ETT AV MINA KONSTVERK. HAR JAG RÄTT TILL ERSÄTTNING FÖR DEN AVBILDNINGEN?

BUS tar hand om frågan! BUS hanterar frågor som rör reproduktion av redan befintliga konstverk. BUS har avtal med ett flertal tidningar som innebär att konstnären får ersättning direkt från BUS. BUS har även prislista för avbildningar av det slaget ser till att medlemmen får ersättning.

ETT EVENTFÖRETAG VILL ANVÄNDA ETT AV MINA KONSTVERK PÅ KYLSKÅPSMAGNETER. HUR MYCKET ÄR RIMLIGT ATT KRÄVA I ERSÄTTNING OCH VAD BEHÖVER JAG TÄNKA PÅ FÖR ATT INTE FÖRLORA MIN UPPHOVSRÄTT?

BUS tar hand om frågan! Det är ett konstverk som redan finns och du har ingen avtalsrelation med företaget. BUS förhandlar med företaget och kommer överens om pris och villkor för användningen.

ANNE NORDLANDER

SVT/UR-ersättning – inte för all visning

Man kan ha uppfattningen att SVT/UR-ersättning är berättigad för alla sorters bildvisningar i ett program bara de är med i sändningen. Så är det dessvärre inte. Upphovsrättslagen undantar visning i film- och tv-program där bilden/konstverket »är av underordnad betydelse«. Det betyder att om konstverket inte är i fokus eller om det av programmets innehåll följer att något annat är huvudsaken även om konstverket visas, så räknas det inte som en visning.

För att visningen ska vara berättigad till ersättning måste själva verket vara huvudsaken vid visningstillfället. Tänk så här: Var är filmarens kameraupptagning fokuserad och i första hand intresserad av?

Nedanstående situationer ger inte ersättning eftersom det inte anses vara en visning enligt de upphovsrättsliga reglerna:

- När verk förekommer i bakgrunden. Till exempel i nyhetsprogram sker ofta intervjuer av politiker framför konstverk i riksdagen, i folkets hus eller i andra lokaler.

- Om visningen är av underordnad betydelse med hänsyn till filmen eller televisionsprogrammet innehåll, något som bland annat gäller när konstverk ses i bakgrunden vid intervjuer och där konstverket kan ta upp en stor del av bildytan men inte berörs av programinnehållet eftersom det är vad den intervjuade framför. (Om däremot verket berörs i intervjun eller om bara verket zoomas in eller visas utan den intervjuade så ska ersättning utgå). Motsvarande gäller konstverk som förekommer i bakgrunden eller ingår som en oväsentlig del av en bild.

- TV-bolag har rätt att rapportera dagshändelser, till exempel öppnande av utställning såvida man inte visar ett flertal bilder av utställ-

ningens verk och inslaget övergår till reportagekarakter. Om ett offentligt konstverk som finns utomhus visas så är även detta undantaget. Men konstverk som ingår i tillfälliga utställningar eller installationer utomhus ska ersättas (om det inte klassas som en dagshändelse – se ovan).

Ersättning betalas ut när verk visas i sändning, där visningen fokuserar på verket förutsatt att det inte är en dagshändelse eller utomhuskonstverk. Återgivning på internet är inte fri och ersätts genom BUS avtal med SVT/UR.

När du ser ett verk av dig själv eller en kollega kan du anmäla det till fredrik@bus.se så kollar vi upp det. Men vi behöver veta vilket tv-bolags sändning det gäller, dag, tid och helst program.

FREDRIK REINING

zinkvit.se

